

ကီၢ်သုလုၤသ့ၣ်ပှၢ်ဖိလ်စံၣ် ဒီးတၢ်မၤအကျိၤအကျဲ

သ့ၣ်ပှၢ်ဝဲၤကျိၤ
ကညီဒီကလုာ်စာဖိုဉ်ကရၢ
လီၢ်ခၢၣ်သး
လါအ့ၣ်ဖျၢၣ် ၂၀၀၉ နံၣ်

တၢ်ကတိၤစံးဘျူး

အဆိကတၢ်သးခုစံးဘျူးဘၣ်ပခိၣ်ပနၢ်တဖၣ် စးထီၣ်လၢလီၤခၢၣ်သးဒီး တုၤလီၤဆူကီၢ်ရၢၣ်ကီၢ်ဆၣ်သ့ၣ်တဖၣ် လၢအဟ့ၣ်လီၤအသးဒီးဂုၢ်ကျဲးစးထုးဂံၢ်ထုး ဘၢသကိး ဒ်သိးကီၢ်သူလုၤသ့ၣ်ပုၤဖိလံၣ်စံၣ်ဒီးတၢ်မၤအကျိၤအကျဲးအလံာ်တဘျီအံၤ ကအိၣ်ထီၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. သ့ၣ်ပုၤဖိလံၣ်စံၣ်အံၤဘၣ်တၢ်ကတိၤသကိးလၢအဂ့ၢ်စးထီၣ် လၢ ၂၀၀၅ နံၣ်ဒီးတုၤလီၤဆူ ၂၀၀၈ နံၣ်အံၤမးဒီးဝံၣ်ဒဲးန့ၣ်လီၤ.

တကတိၤဃီ ပအဲၣ်ဒီးယၢဘၣ်အိၣ်သ့ၣ်က့ပခိၣ်ပနၢ်ဖးဒိၣ်တဂၤအတၢ်မၤဂ့ၤ လၢ အမ့ၢ်ဝဲဒၣ်ပခၣ်အိၣ်ယုၣ်န့ၣ်ရဲၣ်ခိၣ်ကျိၢ်လီၤလံၤ ပဒိၣ်မၤရၣ်လၢဖါ လၢအလဲၤပူၤကွံာ် တ့ၢ်ပုၤတဂၤအတၢ်ဟ့ၣ်ဂံၢ်ဟ့ၣ်ဘၢပုၤလၢ ဖိလံၣ်စံၣ် တဘျီအံၤကကဲထီၣ်ဝဲအဂီၢ်န့ၣ် လီၤ. အဝဲထံၣ်ဝဲလၢသ့ၣ်ပုၤဖိလံၣ်စံၣ်တဘျီအံၤ မ့ၢ်တၢ်အကျိၤဒိၣ်ဝဲအယိအဝဲဂုၢ်ကျဲး စးတီခိၣ်ရိၢ်မဲ ဒီးဒုးအိၣ်ထီၣ်န့ၣ်ပုၤကမံးတံာ်တဖၣ် လၢကကွဲးထုးထီၣ်ဖိလံၣ်စံၣ်တဘျီ အံၤအဂီၢ် တချုးဒီးလၢအဝဲလဲၤပူၤကွံာ်ဟီၣ်ခိၣ်ဒီးဘၣ်န့ၣ်လီၤ.

သးအိၣ်စံးဘျူးဘၣ် ကညီဖိခိၣ်ယၢဒီးပုၤဂ့ၢ်ဝီတၢ်မၤပုၤဘျူးစဲကရၢ လၢအ ဂုၢ်ကျဲးစးယုၤစၢပုၤသရၣ်လၢကဟဲသိၣ်လိပုၤ ဘၣ်ဃးတၢ်ကွဲးဖိလံၣ်စံၣ်အကျိၤအကျဲး ဒီးလံာ်လဲၤတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤယုၣ်ဒီးအပုၤမၤတၢ်ဖိအဂံၢ်အဘၢ ဒ်သိးပသ့ၣ်ပုၤဖိလံၣ်စံၣ် ကအိၣ်ထီၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

လၢခံကတၢ်သးအိၣ်စံးဘျူးဘၣ် ပုၤကွဲးသ့ၣ်ပုၤဖိလံၣ်စံၣ်ပတြီၣ်ကမံးတံာ် လၢအ ဂုၢ်ကျဲးစးကွဲးဝံၣ်စၢပကီၢ်သူလုၤသ့ၣ်ပုၤဖိလံၣ်စံၣ်တဘျီအံၤန့ၣ်လီၤ. ပနၢ်လၢပတၢ် အိၣ်သးမုၢ်မဆါတနံၤညါအံၤန့ၣ် ပဖိလံၣ်စံၣ်မ့ၢ်အိၣ်ကမ့ၢ်တၢ်လၢအဂ့ၢ်ဒီးကမ့ၢ်တၢ်အုၣ် ကီၤသးလၢပဝဲကညီဖိတဖၣ်အတၢ်အိၣ်မူအဒီးအတၢ်အိၣ်ကၢအိၣ်ခိးအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

ပုၤဒီးတၢ်စံးဘျူး

သ့ၣ်ပုၤဝဲကျိၤ
ကညီဒီကလုာ်စၢဖိၣ်ကရၢ
လီၤခၢၣ်သး

တၢ် ကတိၤ လၢညါ

သ့ၣ်ပှၢ်ဖိလံစံၣ်တဘျီအံၤအတၢ်ဟဲကဲထီၣ်အသးန့ၣ် တၢ်ဂ့ၢ်ကါဒိၣ်အိၣ်တဘျီထံၣ်လၢအမ့ၢ်ဝဲ (၁) သ့ၣ်ပှၢ်အတၢ်အိၣ်ယၢလၢကီၢ်သူလုၤအပူၤအံၤ မ့ၢ်တၢ်အကါဒိၣ်လၢကညိတၢ်ဟံၤဆၢ ဃီးကမ့ၢ်အတၢ်လုၢ်အိၣ်သးသမုၤဒီးခိၣ်ယၢန့ၣ်တၢ်မူအါကလုာ်အဂီၢ်, (၂) ခုၣ်အဲၣ်ယုၣ်ကညိသ့ၣ်ပှၢ်ဝဲကျိအံၤ ကမ့ၢ်သ့ၣ်ညါပၢ်ကဲအိၣ်လၢအအိၣ်ဒီးမူဒါတၢ်စိကမိၤ လၢအရဲၣ်သဲကတိၤသ့ၣ်ပှၢ်, (၃) ထံဖိကီၢ်ဖိတဖၣ်အိၣ်ဒီးအတၢ်သ့ၣ်ညါထုလံာ်ဘၣ်သးသ့ၣ်ပှၢ်ဒီးမၤတၢ်လံာ်တၢ်ဒိသးသ့ၣ်ပှၢ်အတၢ်ဖံးတၢ်မၤဒီး (၄) နအဖ သးပဒိၣ်အိၣ်ဒီးတၢ်ဟံၤသးနီၢ်ကီၢ်လၢကမၤလုၤမ့ၢ်လုၤဘိကွံာ်ကညိဖိအသ့ၣ်ပှၢ်လၢကျဲအဘိဘိ လၢအထံၣ်ဂီၢ်သဲးတၢ်ဘၣ်ဘျီအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

ဒ်သိးတၢ်ပၤဆုၤရဲၣ်ကျဲသ့ၣ်ပှၢ်တၢ်မၤလၢအဂ့ၤဒီးဖိမံးဒီးတၢ်အိၣ်သးလၢမ့ၢ်မဆါတန့ၤအံၤဟဲဂ့ၢ်ထီၣ်ပသီထီၣ်ကသ့ဝဲအဂီၢ်အလီၢ်အိၣ်သပှၢ်တၢ်လၢတၢ်ကဘၣ်ဒုးဘျးစဲက့ၤတၢ်ဂ့ၢ်လၢထးသ့ၣ်တဖၣ်အံၤန့ၣ်လီၤ. တၢ်လၢကဒုးဘျးစဲက့ၤတၢ်ဂ့ၢ်သ့ၣ်တဖၣ်အံၤန့ၣ်မ့ၢ်ဝဲသ့ၣ်ပှၢ်ဖိလံစံၣ်တဘျီအံၤန့ၣ်လီၤ.

ဖိလံစံၣ်တဘျီအံၤတီၢ်ဟဲလၢကမၤဆူၣ်ထီၣ်ဝဲဒၣ်ထံဖိကီၢ်ဖိဒီးသ့ၣ်ပှၢ်ဝဲကျိအတၢ်မၤ, ကမ့ၢ်အတၢ်ဟံၤဖျိၣ်မၤသကိးတၢ်လၢသ့ၣ်ပှၢ်အတၢ်မၤကိးပတီၢ်ဒီးအပူၤ, တၢ်မၤဂ့ၤထီၣ်သ့ၣ်ပှၢ်ဝဲကျိအက့ၢ်အဂီၢ်, တၢ်နီၤဟ့ၣ်လီၤတၢ်ပၤဆုၤရဲၣ်ကျဲစိကမိၤဆူတၢ်ဖိလၢ, တၢ်ဆိးကါဒီးပၤဆုၤရဲၣ်ကျဲသ့ၣ်ပှၢ်လၢကျဲယုၣ်ကၤ, ဒီးတၢ်သမံသမိးဒီးတၢ်မၤဘၣ်ဂီၢ်ဘၣ်ဒ့ၢ်တၢ်သ့ၣ်ပှၢ်စိကမိၤလၢသ့ၣ်ပှၢ်တၢ်မၤအပူၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

ပမ့ၢ်လၢလၢပသ့ၣ်ပှၢ်ဖိလံစံၣ်အိၣ်ထံးကတၢ်တဘျီအံၤ ကမၤစၢပုၤဘၣ်မူဘၣ်ဒါဒီးကမ့ၢ်ထံဖိကီၢ်ဖိတဖၣ်လၢကမၤဖျါထီၣ်တၢ်မၤအမိၢ်လံာ်မိၢ်ပှၢ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်လၢဖိလံစံၣ်န့ၣ်တမ့ၢ်တၢ်တခါလၢအသံးဒီးအိၣ်ဖဲအလီၢ်ဘၣ်. မ့ၢ်တၢ်လၢအမူဝဲဒီးဒ်တၢ်ဆၢကတီၢ်တၢ်အိၣ်သးဆိတလဲသးအဖိခိၣ်အသိး ဖိလံစံၣ်စ့ၢ်ကိးကဘၣ်တၢ်ဆိတလဲအိၣ်ဒီးမၤဂ့ၤထီၣ်အိၣ်ကွၢ်ကွၢ်ဒ်တၢ်ဟံၤပနီၣ်တၢ်ဆၢကတီၢ်အိၣ်အသိးန့ၣ်လီၤ.

ပှၢ်ဒီးတၢ်ယုးယီၣ်ပးကဲအါ
သ့ၣ်ပှၢ်ဝဲကျိ
ကညိဒိကလုာ်စၢဖျိၣ်ကရၢ
လီၢ်ခါၣ်သး

တၢ်ဂ့ၢ်ခိၣ်တီၢ်တဖၣ်

နီၣ်ဂံၢ်	တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤ	ကဘျံးပၤ
၁.	ဘၣ်မနုၤအယိၣ်ပလိၣ်ဘၣ်သ့ၣ်ပျီၣ်ဖိလ်စံၣ်အံၤလဲၣ်	၃
၂.	တၢ်စံၣ်စိၤတဲၤစိၤ	၆
၃.	သ့ၣ်ပျီၣ်ဒီးသ့ၣ်ပျီၣ်ဝဲၤကျိၤမ့ၢ်မဆါတနံၤအံၤတၢ်အိၣ်သး	၉
၄.	တၢ်ပညိၣ်ဖိတၢ်	၁၂
၅.	တၢ်မကျဲၣ်ခိၣ်သ့ၣ် ဒီးကျဲၣ်တရံး	၁၄
၆.	တၢ်မလၢတၢ်ဟ့ၣ်အခွဲးဒီးတၢ်တြီၤအီၤတဖၣ်	၁၈
၇.	တၢ်သိၣ်တၢ်သီတၢ်ဘျုးလၢအလိၣ်	၂၂
၈.	ပျၤလၢဘၣ်မူဘၣ်ဒါတဖၣ်	၂၄
၉.	ကျိၣ်စ့တၢ်ဆိၣ်ထွဲဒီးတၢ်လိးက့ၤတၢ်ဘၣ်ဒိဘၣ်ထံး	၂၆
၁၀.	မတၢ်ကဘၣ်ဘျုးဒီးမတၢ်ကဘၣ်ဒိ	၂၈
၁၁.	ဖိလ်စံၣ်အသးသမူဒီးတၢ်သမံသမိးက့ၤအီၤ	၂၉
၁၂.	သ့ၣ်ပျီၣ်ဖိလ်စံၣ်တၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤဆူညါတပတီၢ်	၃၀
၁၃.	တၢ်ကတိၤကျိၤတံၢ်	၃၁

၁

ဘဏ် မ နု ခု အ ယိ ပ လိင် ဘဏ် သွပ်ပျံဖိလ်စံင်အံလဲင်

ဘဏ်မနုဿိပလိင်ဘဏ်သွပ်ပျံဖိလ်စံင်အံလဲင်

ကညီဖိသွပ်တဖှင်လၢပျံလၢကစၢလံလံ တူလီဆူဖိလံတစိဘဏ်တစိအတၢ်အိင်မူအဂီၢ် အိင်ဆိးဖဲးမၤလုၢ်အိင်သးသမူန့ၣ်ဒီးသန့ထီၣ်ဒၣ်အသးလၢသွပ်ပျံ ဒီးသွပ်ပျံအတၢ် အိင်ယၢတဖှင်န့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်န့ၣ်အမဲၣ်ညါကညီဖိသွပ်တဖှင်အတၢ်စ့ၢ်တၢ်န့ၣ်, တၢ် ဆဲးတၢ်လၢ, အတၢ်အိင်မူအတၢ်ဘိၣ်တၢ်ဘၢန့ၣ် ဘဏ်ထွဲလိာ်သးဒီးန့ၣ်ဆၢၣ်သွပ်ပျံ တဖှင်န့ၣ်လီၤ.

လၢတၢ်န့ၣ်အယိကညီဖိအတၢ်အိင်မူ အတၢ်အိင်ဂၢ်ဆိးကျၢအဂီၢ် ကယဲၢ်မ့ၢ်တၢ် လၢအမၤဘဏ်ဒိန့ဆၢၣ်ခိၣ်ယၢ သွပ်ပျံဒီးအတၢ်အိင်ယၢ, ဆၢၣ်ဖိကီၢ်ဖိသွပ်တဖှင်န့ၣ် တမၤဝဲဘဏ်. န့ၣ်ဝဲထုဝဲဒီးသအဝဲလၢအနီၢ်ကစၢ်တၢ်သွပ်ညါတၢ်ကူၣ်သ့ဒီးအိင်မူသ ယဲၢ်ယုာ်ဒီးသွပ်ပျံဒိန့ဆၢၣ်အိင်အသိးန့ၣ်လီၤ. တၢ်ဒီးသအပံးယၢ်ကျၢဒ်အံၤမ့ၢ်တၢ် လုၢ်တၢ်လၢ်ထူသန့တဖှင်လၢအဟ့ၣ်လီၤန့ၣ်သးဆူဖိလံတစိဘဏ်တစိတုၤမ့ၢ်မဆါတ န့ၣ်အံၤန့ၣ်လီၤ.

မိၢ်ပၢ်ဖိဖုအတၢ်ဟ့ၣ်သၢက့ၢ်ဖိလံတစိဘဏ်တစိ လၢတၢ်ပၢဆုၢ်ရဲၣ်ကျဲၤသွပ်ပျံအ လုၢ်အလၢ်အထူသန့အဂ့ၢ် ဒ်အံၤလၢကညီတၢ်အိင်မူ, တၢ်အိင်ဂၢ်ဆိးကျၢအဂီၢ်န့ၣ်ပ

ဘဉ်မနုအယိပလိဉ်ဘဉ်သုဉ်ပုဖိလ်စံဉ်လဲဉ်

မုာ်စံးလၢကညီသုဉ်ပုသနူ (ဖိလ်စံဉ်) လၢတၢ်တကွဲးအီၤလၢလံာ်အလီၤဘဉ်န့ဉ်တကမဉ်ဝဲဘဉ်.

ဘဉ်ဆဉ်မုာ်မဆါတနံၤအံၤပထံဉ်ဘဉ်လၢ တၢ်ပၤဆုၤရဲဉ်ကျဲၤသုဉ်ပုသနူလၢအဂ့ၤလၢအမုာ်မိာ်ပာ်ဖဲဖုအတၢ်ဟ့ဉ်သၢ ဇီးတၢ်ဟံးယာ်မၤထွဲအီၤတစါဘဉ်တစါန့ဉ် ခိဖျိလၢတၢ်အိဉ်သးကလုာ်ကလုာ်အယိ တဂ့ၤထီဉ်ဂ့ၤထီဉ်ဝဲဘဉ်. အခိဉ်တလီာ်လီၤစ့ၤလီၤမၤကွံာ်ဝဲဒၣ်တခီကယီကယီကွၢ်ကွၢ်န့ဉ်လီၤ.

မုာ်မဆါတနံၤလၢတၢ်ဂ့ၢ်အါမံၤအယိ တၢ်ဟံးယာ်မၤထွဲမိာ်ပာ်ဖဲဖုတၢ်ဟ့ဉ်သၢ လၢတၢ်ကတီၤသုဉ်ပုသနူ လီၤစ့ၤလီၤမၤကွံာ်ဝဲကွၢ်ကွၢ်န့ဉ်လီၤ. သးမိၤစိရိပဒိဉ်တဖဉ်ဒ်သိးကမၤလီၤပျီၤ မၤဟးမၤကညီတၢ်ပာ်ဆါအဂီၢ် သုဉ်ပုလၢအမုာ်ကညီဖိတၢ်အိဉ်ယၤ ဇီးအတၢ်ဘဉ်တၢ်ဘၢအဂီၢ်န့ဉ် လၢကျဲၤလီၤလီၤမုာ်ဂ့ၤ, လၢကျဲၤကျဲၤတရံးမုာ်ဂ့ၤ, ဂုာ်ဟံးန့ၢ်မၤဟးဂီၤသုဉ်ပုတဖဉ်န့ဉ်လီၤ. ပုၤကညီနီၢ်ဂံၢ်အါထီဉ်ဒီးလိဉ်ဘဉ်သုဉ်ပုတၢ်အိဉ်ယၤအါထီဉ် လၢကဖံးအိဉ်မၤအိဉ်အဂီၢ် န့ဉ်လီၤဖဲးခုး ငးအိဉ်ထီဉ်စံာ်လီၤကျိးလီၤလၢသုဉ်ပုပုၤမုာ်ဂ့ၤ တၢ်ကွၢ်လီၤနါစါသုဉ်ဝဲလၢ အတဖိးသဲးတဖဉ်မုာ်ဂ့ၤ, မုဉ်အူအိဉ်ပုမုာ်ဂ့ၤ, တၢ်ဂ့ၢ်အါမံၤအယိ ကညီသုဉ်ပုအံၤစ့ၤလီၤကွံာ် ဟးဂီၤကွံာ်ချ့ဒိဉ်မးန့ဉ်လီၤ.

ကညီသုဉ်ပုဟးဂီၤလီၤမၤကွံာ်ဝဲဒၣ်အယိ လၢတၢ်လီၤအါပုၤအါတီၤအပူၤတၢ်ဂ့ၢ်လၢဟဲကဲထီဉ်အသးတဖဉ်မုာ်ဝဲ ထံအိဉ်ယုၤကွံာ်ဟီဉ်ခိဉ်အစီ, ထံယုၤအကျိၤအကျဲတဖဉ်ဟးဂီၤ, ဟီဉ်လၢကါလၢ, တၢ်လုာ်အိဉ်သးသမူလၢတၢ်သုဉ်ပုဖျးအဖိခိဉ်တၢ်န့ၢ်ဘျးစ့ၤလီၤ, မူခိဉ်ကလံၤသီဉ်ဂီၤတၢ်ကီၢ်တၢ်ခုဉ်တဘဉ်လီၤဘဉ်စး, တၢ်ဘဉ်တၢ်ဘၢဟီဉ်ကဝီၤအံဉ်လီၤ, သုဉ်ပုဟီဉ်ကဝီၤအံဉ်လီၤအယိ သုဉ်အကလုာ်ဒီးဆဉ်ဖိကီၢ်ဖိအကလုာ်တနီၤ အိဉ်လၢတၢ်ဘဉ်ယိဉ်လၢအစၢၤကလီၤတုာ်ကွံာ်ဒီးတကးဒီးဘဉ် တနီၤလီၤမၤလီၤတုာ်ကွံာ်ဝဲဒၣ်လံန့ဉ်လီၤ. လၢန့ဉ်အမဲာ်ညါသုဉ်ပုတၢ်အိဉ်ယၤတဖဉ်လီၤစ့ၤကွံာ်ဝဲဒၣ်ကွၢ်ကွၢ်ဒီးသုဉ်ပုထံကျိထံကွာ်ကစၢ်ကလိခိဉ်ယၤန့ဆဉ်တဖဉ် ဟးဂီၤကွံာ်လံန့ဉ်လီၤ.

လၢတၢ်န့ဉ်အယိကညီဖိလၢအတၢ်အိဉ်မူ ဘဉ်ထွဲဒီးသနုၤယုာ်အသးဒီးသုဉ်ပုတဖဉ်မုာ်ဂ့ၤလၢကညီတၢ်ပာ်ဆါဖိ လၢအဟံသုဉ်ပုလၢတၢ်ဘဉ်တၢ်ဘၢအဂီၢ်ခိဉ်ထံးတဖဉ်အဂီၢ်မုာ်ဂ့ၤ, သုဉ်ပုမုာ်ဝဲတၢ်အကါဒိဉ်အယိဒ်သိးပကဆိးကါဘဉ်သုဉ်ပုလၢအယုာ်ကၢဝဲအဂီၢ်န့ဉ် တၢ်ပၤဆုၤရဲဉ်ကျဲၤသုဉ်ပုအကျိၤအကျဲ လၢအဂ့ၤဝဲဘဉ်ဝဲန့ဉ်မုာ်တၢ်လၢအကါဒိဉ်ဝဲန့ဉ်လီၤ.

အယိဖဲတၢ်ပၢ်ဆၢအဆၢကတီၢ်မ့ၢ်ဂ့ၤ, ဖဲတၢ်သုဉ်ထီဉ်က့ၤကညီကီၢ်အဆၢကတီၢ်မ့ၢ်ဂ့ၤ, ခါဆူညါတၢ်ဆၢကတီၢ်အဂီၢ်မ့ၢ်ဂ့ၤ, ပလိဉ်ဘဉ်သုဉ်ပုတၢ်ကညီသုဉ်ပု (ဖိလ်စံဉ်) တၢ်ကွဲးတဘုဉ်လၢကညီဖိအတၢ်အိဉ်မူအဂီၢ်ဒီးကညီတၢ်ပၢ်ဆၢတၢ်အိဉ်မူအဂီၢ်န့ဉ်လီၤ.

ကညီသုဉ်ပု (ဖိလ်စံဉ်) အံၤတဘဉ်မ့ၢ်တၢ်ထီဒါကညီလုၢ်လၢ်ထုသန့ တၢ်စ့ၢ်တၢ်န့ဉ်ဘဉ်ယးသုဉ်ပုဘဉ်. ကဘဉ်ကၢကီဉ်ဖိးမံလိာ်သး ဒ်ဟီဉ်ခိဉ်ဘီမုၢ်စါဖိဉ်ကရၢအတၢ်ဆၢတၢ်လီၤ ဘဉ်ယးသုဉ်ပုအတၢ်ဘိးဘဉ်ရၢလီၤတဖဉ် အမဲဉ်ညါကဘဉ်အုဉ်ကီၤကညီဖိတၢ်အိဉ်မူ, ကညီဖိတၢ်ဂုၤထီဉ်ပသီထီဉ်လၢအယုဉ်ကၢ, တၢ်သးသမူအါကလုာ်ဒီးန့ဆၢခိဉ်ယၢ အမူအဒါတၢ်ဖံးတၢ်မၤသုဉ်တဖဉ်န့ဉ်လီၤ.

J တၢ်စံၣ်စိတဲစိ

တၢ်စံၣ်စိတဲစိ

မိၢ်ပၢ်ဖံၣ်ဖုလၢပျၢတဖၣ် ဟဲလီၤတုၤဖဲထံကီၢ်အံၤဒီးထံၣ်ဝဲလၢ မ့ၢ်ထံကီၢ်လၢအပျဲဒီး တၢ်မဲတၢ်မါ, ထံကျိထံကွၢ်, ဇၣ်ညၣ်ဒီးဆၣ်ဖိကီၢ်ဖိတဖၣ် အယိ အဝဲသ့ၣ်ကွၢ်ဝဲ မုၢ်ဘၣ်အိၣ်ဒီး ဟံလီၤတၢ်အိၣ်တၢ်ဆိးအလီၢ်လၢ တၢ်ဟံခိၣ်ထံဒိၣ်နံၤဒီးဖဲဒီးအိၣ်သံၣ် ခုး, ကျိးတဖၣ်လၢထံကျိလၢဟ့ၣ်အကၢ်နံၤန့ၣ်လီၤ. ကီၢ်အံၤပျဲဒီးတၢ်မဲတၢ်မါလၢဟ့ၣ်ဂ့ၤ မးအယိကိးန့ၣ်ဝဲအမံၤလၢကီၢ်လၢန့ၣ်လီၤ. လၢခံကလုာ်ဇၣ်ဒ်အမ့ၢ်ယိ, တလၢ, ပယီၤကလုာ်ဇၣ်တဖၣ်ဟဲန့ၣ်လီၤဒီးအဝဲသ့ၣ်တဖၣ် ဟဲစိာ်ဃုာ်ဒီးဟီၣ်ခိၣ်ကစၢ်သန့ န့ၣ်လီၤ. လၢဟီၣ်ခိၣ်ကစၢ်သန့အဖီလၢ ကညီဖိတဖၣ်ဘၣ်တၢ်ဆိၣ်တံၢ်မၤန့ၣ်အိၣ်အ ကလုာ်ကလုာ်န့ၣ်လီၤ. တုၤဒၣ်လဲာ်ကညီဖိတဖၣ် အိၣ်လၢသ့ၣ်ပျၢဘၣ်ဆၣ် သ့ၣ် ထီၣ်ဟံၣ်ယိ ဒီးသ့ၣ်တန့ၢ်လၢဘၣ်န့ၣ်လီၤ.

ဖဲကညီဖိတဖၣ်ဟဲန့ၣ်လီၤသီသီအခါ အိၣ်ဆိးဝဲလၢတၢ်လီၢ်ဟံၣ်ခိၣ်ကပံာ်ဂ့ၤ ဘၣ်ဆၣ်ဘၣ်တၢ်ဆိၣ်တံၢ်မၤန့ၣ်အိၣ်အယိဟးထီၣ်ယုအလီၢ်အကျဲဆူ ထံခံကွၢ်စိးတုၤ ဆူကစၢ်ခံကလိကျိန့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်န့ၣ်အယိတၢ်အုၣ်သးအိၣ်လၢအမ့ၢ်တုၤမဲအံၤလၢ ပယီၤစံးဝဲ (သစံၣ်တလုာ်လုာ်ဆွဲးကရၢလုာ်လုာ်ပြေး) တုၤမ့ၢ်မဆါတန့ၢ်အံၤန့ၣ်လီၤ.

ဖဲအဲကလံး ပျၢမၤလဲာ်အိၣ်ကီၢ်ဖိတဖၣ် ဟဲန့ၣ်လီၤဒုးန့ၢ်က့ၤကီၢ်အံၤဒီးသ့ၣ်ထီၣ် ဆိလီၤအတၢ်ဟံၣ်ပြးဒီးမုၢ်ကျိာ်ဝဲကွၢ်ဖဲ ၁၈၂၆ နံၣ်အပူၤ ဒီးလူၤဃုဝဲသ့ၣ်ကလုာ်

တၢ်ဖံးအိၣ်မၤအိၣ်သ့ၣ်ဒိၣ်ဒိၣ်မုၢ်မုၢ် လၢကီၢ်ပယီၤပူၤအံၤဘၣ်တၢ်ပတုၣ်ကွၢ်အိၣ်ဖဲ ၁၉၅၅ နံၣ်အပူၤအယီၤဒီးတၢ်ထုးထီၣ်မၤကၤသ့ၣ်ပဟံၣ်အံၤအိၣ်ပတုၣ်ကွၢ်ဝဲန့ၣ်လီၤ. ၁၉၅၅ နံၣ်ဖဲလၢပူၤအပူၤန့ၣ် (KRC) ဒိကရဲးတၢ်တၢ်ဘျီဘၣ်တၢ်သ့ၣ်ထီၣ်ဆိလီၤအက့ၢ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ဖဲန့ၣ်ပၤဆုၤတၢ်ကမံးတံာ်ဘျီဘၣ်က့ၤ တၢ်ဘျီမိၢ်ပုၤတနီၤဒီးသ့ၣ်ပုၤ ဒီးစံာ်ပုၤဝဲကျိၤခိၣ်ဘၣ်တၢ်ယုထၢထီၣ်က့ၤအိၣ်လၢ ပဒိၣ်စူးမိၢ်လ့ၣ်လၢကဟံးထီၣ်ဖီၣ်ထီၣ်မူဒါခိၣ်န့ၣ်လီၤ. ၁၉၅၆ နံၣ်ဒိကလုာ်ဒိကရဲးခံဘျီတဘျီဘၣ်တၢ်အိၣ်ဖျိၣ်ကဒီးအိၣ်ဖဲမိၢ်ခဲန့ၣ် သ့ၣ်ပုၤဒီးစံာ်ပုၤဝဲကျိၤခိၣ်ဘၣ်တၢ်ယုထၢထီၣ်က့ၤအိၣ်လၢ ပဒိၣ်မၤဂျၢ်ဖျးန့ၣ်လီၤ.

ဖဲ ၁၉၆၆ နံၣ်ပဒိၣ်သ့ၣ်ပုၤဘၣ်တၢ်ဒုးကဲထီၣ်က့ၤအိၣ်လၢ သ့ၣ်ပုၤဝဲကျိၤဒီးစံာ်ပုၤသ့ၣ်ဖျးဝဲကျိၤခိၣ်န့ၣ်လီၤ.

ဖဲ ၁၉၇၂ နံၣ်အပူၤန့ၣ်တၢ်ကွဲးကီၢ်သုလုၤသ့ၣ်ပုၤတၢ်သိၣ်တၢ်သီ (act) ဒီးခ့ၣ်အဲၣ်ယုၣ်သ့ၣ်ပုၤဝဲကျိၤတၢ်မၤအကျိၤအကျဲ (ဖါတၢ်ကွဲးကီၢ်ကွဲးကျိၣ်ထံက့ၤကိၤလၢဆူပယီၤ) န့ၣ်လီၤ. ဖဲ ၁၉၇၄ နံၣ်ဒိကရဲး (၉) ဘျီတဘျီတၢ်ဟံၣ်ဂၢၢ်ဟံၣ်ကျၢၤက့ၤကီၢ်သုလုၤသ့ၣ်ပုၤတၢ်သိၣ်တၢ်သီ (act) ဒီးခ့ၣ်အဲၣ်ယုၣ်သ့ၣ်ပုၤဝဲကျိၤ အတၢ်မၤအကျိၤအကျဲသ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

စးထီၣ် ၁၉၈၀ နံၣ်န့ၣ်ပဒိၣ်အိၣ်ဆါကဲထီၣ်က့ၤသ့ၣ်ပုၤဝဲကျိၤခိၣ်န့ၣ်လီၤ. စးထီၣ် ဖဲန့ၣ်တၢ်မၤကၤအိၣ်သ့ၣ်တၢ်မၤအိၣ်ထီၣ်ကဒါက့ၤဒီးတကတီၢ်ယီ (နဝတ) ပယီၤပဒိၣ်ဆါဝဲဒၣ်သ့ၣ်ပုၤ ၄၂ ကဝီၤလၢတၢ်ဆါကတီၢ် ၅ နံၣ်အတီၢ်ပူၤလၢကီၢ်ကီၣ်တဲၣ်ခိပနံၣ် ၃၆ ဖုကန့ၣ်လီၤမၤသ့ၣ်ဒိၣ်ဒိၣ်မုၢ်မုၢ် တုၤဒၣ်လဲာ်တၢ်ဟးဂီၤအိၣ်ထီၣ်ဝဲဒၣ် ၁၈,၈၀၀ စက့ၤယါကံလိမံထၢဒၣ်လဲာ်န့ၣ်လီၤ. တုၤလီၤလၢ ၁၉၉၃ နံၣ်လါဒိၣ်ဖဲဘၣ်အပူၤထံကီၢ်အါဘၣ်အတၢ်ဆိၣ်သနံးအကပၤကပၤအယီ (နဝတ) ဟံပတုၣ်ကွၢ်တၢ်မၤကၤသ့ၣ်ဒိၣ်ဒိၣ်မုၢ်မုၢ်အတၢ်မၤလၢကီၢ်ကီၣ်တဲၣ်ဒီးကီၢ်ပယီၤကီၢ်ဆါန့ၣ်လီၤ.

စးထီၣ်ကဒီးဖဲ ၁၉၉၆ နံၣ်တုၤလီၤဆူ ၁၉၉၈ နံၣ်အပူၤတၢ်မၤအိၣ်ဟ့ၣ်သ့ၣ်လၢအအိၣ်ထီၣ်ဖဲ ယိၣ်လိာ်ကျိတြီၤလၢကီၢ်ကီၣ်တဲၣ်ပူၤဒီးတၢ်ဂ့ၢ်အံၤ မ့ၢ်စ့ၢ်ကီၢ်တၢ်ဂ့ၢ်အါမံအကျိၤတမံလၢ ပဒိၣ်အိၣ်ဆါလဲာ်ဟ့ၣ်လီၤကွၢ်အသးဆူ (နအဖ) တၢ်ပၤအဖီလဲာ်န့ၣ်လီၤ. စးထီၣ်ဖဲန့ၣ်တၢ်မၤကၤအိၣ်သ့ၣ်ဒိၣ်ဒိၣ်မုၢ်မုၢ်ဘၣ်တၢ်ပတုၣ်ကွၢ်အိၣ်န့ၣ်လီၤ.

စးထီၣ် ၂၀၀၀ နံၣ်တုၤ ၂၀၀၈ နံၣ်ဖုကစၢ်ဒိၣ်ဟံးမူဒါဒ်သ့ၣ်ပုၤဝဲကျိၤခိၣ်ဒီးဖဲ ၂၀၀၈ နံၣ်ခ့ၣ်အဲၣ်ယုၣ်ဒိကရဲး (၁၄) ဝိတဝီန့ၣ်တၢ်ယုထၢထီၣ်က့ၤပဒိၣ်စိၤအါတိဒ်သ့ၣ်ပုၤဝဲကျိၤခိၣ်န့ၣ်လီၤ.

၀ ကီၢ်သုလုၤသ့ၣ်ပုၤဖိလဲာ်စံာ်ဒီးတၢ်မၤအကျိၤအကျဲ

၃

သွပ်ပျာ်ဒီးသွပ်ပျာ်ဝဲကျိမုာ်မဆါတနံ အံတၢ်အိၣ်သး

သွပ်ပျာ်ဒီးသွပ်ပျာ်ဝဲကျိမုာ်မဆါတနံအံတၢ်အိၣ်သး

ကီၢ်သုလုဒီးဘၣ်သွပ်ပျာ်ဝဲကျိမုာ် ပျာ်မတၢ်ဖိဂံၢ်ဘါစုၤဝဲအယိ ဒ်အသးအိၣ်လၢကမၤဖျါထီၣ်တၢ်ဖံးတၢ်မအမိၢ်လံၤမိၢ်ပျာ်အဂီၢ်ထံၣ်ဘၣ်တၢ်ကီၢ်တၢ်ခဲန့ၣ်လီၤ. အကတမံဝဲကျိမုာ်ပျာ်မတၢ်ဖိတဖၣ်ဘၣ်ဃးဒီး ဝဲကျိမုာ်တၢ်ဖံးတၢ်မတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်တဖၣ်လိၣ်ဒံးဝဲဒၣ်န့ၣ်လီၤ.

ဆၢကတီၢ်ခဲအံၤဟီၣ်ကဝီၤတၢ်အိၣ်သး ဒီးတၢ်အိၣ်သးအဂုၤအကအယိ ဘၣ်ထွဲဒီးတၢ်သ့ၣ်သ့ၣ်တၢ်မန့ၣ် တၢ်မအံၤထွဲတနံဒံးဘၣ်. မ့မ့ၢ်တၢ်ကဟုကယၢ်ကွၢ်ထွဲသ့ၣ်ပျာ်တၢ်မတခီ တၢ်ကဟုကယၢ်ကွၢ်ထွဲန့ၣ်ဒၣ်ထဲကီၢ်ရၣ်ဟီၣ်ကဝီၤလၢဖိၣ်တုၤယီၢ်န့ၣ်တၢ်လီၢ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ဆၢကတီၢ်ခဲအံၤကီၢ်ရၣ်ဟီၣ်ကဝီၤတဖၣ်ကဲထီၣ်က့ၤဒၣ်ဒါ (စိုးမိုးနယ်မြေ) တၢ်လီၢ်တဖၣ်အါထီၣ်ဝဲကွၢ်ကွၢ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်လီၢ်တဖၣ်အဖီခိၣ်ဒ်ဝဲကျိမုာ်တၢ်မအကျဲအိၣ်အသိးမထွဲတနံဘၣ်အယိပျာ်တဖၣ်ဟးဂီၤကွံၣ်ဝဲဒၣ်ကွၢ်ကွၢ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ထုးထီၣ်မကၤသ့ၣ်တၢ်မတခီကီၢ်ရၣ်ကိးဘၣ်ဒဲးမတၢ်ထုးထီၣ်မကၤသ့ၣ် ဘၣ်ဆၣ်တၢ်မလဲၢ်လဲၢ်ထီၣ်ထီၣ်အပူၤကွံၣ်အသိးတအိၣ်လၢဘၣ်န့ၣ်လီၤ. မ့ၢ်လၢတၢ်ထုးထီၣ်မကၤသ့ၣ်အနံၣ်အလါယံၣ်တၢ်လံအယိဒီးသ့ၣ်လုာ်ဒိၣ်ပျာ်ဒိၣ်တဖၣ်လီၤစုၤ, သ့ၣ်လၢအဒိၣ်တဖၣ်လီၤစုၤကွံၣ်ဝဲဒၣ်စ့ၢ်ကိးအယိန့ၣ်လီၤ.

သွပ်ပျားဒီးသွပ်ပျားဝဲကျဲမုာ်မဆါတနံအံတံအိပ်သး

(က) သွပ်ပျားအလံာ်အထီ (area)

လၢအပူကွံာ်န့ၣ်ကီၢ်သူလုၤဒီးတဘျီအပူတံာ်ထီၣ်ဒူးတယာ်သွပ်ပျားအိၣ်ကးဘၢ
ယာ်ဝဲ ၈၅ များကယၤန့ၣ်လီၤ. မ့မုာ် ၁၅ များကယၤတခါန့ၣ်အိၣ်တံာ်လီၢ်လၢပျီ
လံာ်ပျီထီၣ်အလီၢ်ဒီးအမုာ်စံာ်ပျီတံာ်လီၢ်ဒီးဒူသဝီတံာ်လီၢ်တံာ်ကျဲတဖၣ်န့ၣ်လီၤ.
စးထီၣ်ဝဲ ၁၉၈၈ နံၣ်ဒီးတုၤလီၤဆူ ၂၀၀၈ နံၣ်အပူန့ၣ် သွပ်ပျားတံာ်ဟးဂုာ်ဟး
ဂီၤတံာ်ထီၣ်ဒူးတယာ်အီၤအိၣ်ဝဲ ၅၀ များကယၤဒီးအိၣ်တုၤဒီးဝဲ ၃၅ များကယၤ
ယာ်ယာ်န့ၣ်လီၤ.

(ခ) သွပ်ပျားအကလုာ်ဒီးသွပ်အကလုာ်တဖၣ်

လၢကီၢ်သူလုၤအပူတံာ်ထီၣ်ဒီးသွပ်ညါလၢသွပ်ပျားအကလုာ်အိၣ်ဝဲ ၆ ကလုာ်ဒ်
အမုာ်သွပ်ပျားလၢဟ့ထီၣ်ဘိ, ကနဲခိၣ်သွပ်ပျား, ကီၢ်ဘျီခိၣ်သွပ်ပျား, တလုာ်အီၤသွပ်
ပျား, ယဲၣ်ခိၣ်သွပ်ပျား, ပိာ်လဲၣ်ထံာ်ထီၣ်ထံာ်လီၤသွပ်ပျားသွပ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.
ကီၢ်သူလုၤဒီးတဘျီအပူသွပ်အကလုာ်ဘၣ်တံာ်နီၤဖးလီၤဝဲအိၣ် ၃ ကလုာ်ဒ်အ
မုာ်သွပ်ပဟံၣ်, သွပ်ညါကီၢ်ဒီးသွပ်ညါကပုာ်န့ၣ်လီၤ. ဆၢကတီၢ်မုာ်မဆါတနံ
အံသွပ်အကလုာ်လၢအဘၣ်တံာ်မၤကၤအီၤဒီးလီၤစ့ကွံာ်ဝဲန့ၣ်အိၣ်ဝဲ (၁၅) က
လုာ်လၢ ကီၢ်သူလုၤဟီၣ်ကဝီၤအပူ ဒ်အမုာ် သွပ်ပဟံၣ်, သွပ်ဖျ, သွပ်
တလၢ (ကျိကျဲၣ်) ယီ, ကွီးက့ၣ်, လးန့း, လးဘီၣ်, တလးအီၤ သွပ်ဖၣ်
ဆါ, နီၣ်ဘီကီၢ်, ကမၤ, စျီ, သွပ်တဝံး, တုည့လဲ(သွပ်ဂုၤဘီ) ဒီးသွပ်ကဆီ
မဲသွပ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. သွပ်အကလုာ်တဖၣ်အံၤကဒိၣ်ထီၣ်အဂီၢ်ပံးဝဲတံာ်
ဆၢကတီၢ်လၢအနံၣ်ယံာ်လၢယံာ် ဒီးဘၣ်တံာ်မၤကၤအီၤတံာ်ကွံာ်လီၤအီၤ ကွံာ်ကွံာ်
ဒီးတံာ်သွပ်ကဒါ က့ၤအီၤတအိၣ်ဘၣ်အယီ တံာ်ဘၣ်ယံာ်အိၣ်ဝဲလၢအစၢ
ဘူးကလီၤတုာ်ဝဲန့ၣ်လီၤ.

(ဂ) ကီၢ်ရုၣ်တဘျီစုာ်စုာ်ပျဲပူဆၣ်ဖိကီၢ်ဖိသွပ်ပျားပျဲကွီၤ

ကီၢ်ရုၣ်တဘျီစုာ်စုာ်အပူတံာ်ဟံပနီၣ်ပျဲပူဆၣ်ဖိကီၢ်ဖိသွပ်ပျားပျဲကွီၤတအိၣ်ဒီး
ဝဲခဲလၢာ်ဘၣ်. တံာ်ဟံပနီၣ်ပျဲပူဆၣ်ဖိကီၢ်ဖိသွပ်ပျားပျဲကွီၤ လၢအအိၣ်လၢ
ကီၢ်သူလုၤဟီၣ်ကဝီၤပူတဖၣ်ဆၣ်ဖိကီၢ်ဖိဘၣ်တံာ်နီၤဖးလီၤအကလုာ်အိၣ်ဝဲ ၅
ကလုာ်ဒ်အမုာ် တံာ်အိၣ်နီၤဖိအကလုာ်, တံာ်ယူအကလုာ်, တံာ်ဘျီတံာ်စ့ၤ,
တံာ်အိၣ်လၢထံကျဲဒီးထံတတ်ဒိတတ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ဆၢကတီၢ်မုာ်မဆါတနံ

အံ ဆပ်ဖိကိန်ဖိ လာ အစာ ဘူး ကလီ တူင် အိန် ဝဲ တ ဘျူး က လုင် ဒ်အမုာ် ကဆိမံ၊ ဘိန်သိန်အကလုင်ကလုင်၊ တကီ၊ တဒိန်၊ ကျိမံ၊ ပနံမံ၊ တာ ဘီနာ၊ ထိန်ပုင်၊ ထိန်ကိး၊ ချဲးတံင်၊ ဆိုပိုပို၊ သယုင်ပျံဒီးယိဟိန်တဖန်န့င် လီ၊ ဆပ်ဖိကိန်ဖိတဖန်အံလီတူင်မုာ်လာ ပျံလီပျံကွံင်ဒီးတံမကအီအ ကိတ်ဖိတံခးအီ၊ ဆပ်ဖိကိန်ဖိတနီမုာ်ဆပ်ဖိကိန်ဖိလာအတဂုထိန်ချဲ ဒီးမုာ် လာတံဒီသအအီထံဆးတနံအယိဆံးလီတူင်ကွံင်ဒီးအစာဘူးကလီတူင် တဖန်န့င်လီ။

(ဃ) ဆာကတီခဲအံသွပ်ပျံအဖိခိန်တံဒီးသန့သးတဖန်

ကညီဖိတဖန်လာပျံလံလံဒီးသန့အသးလာသွပ်ပျံဒီးအိန်မူဝဲဒန်န့င်လီ။ မုာ်မဆိတနံအံသွပ်ပျံမုာ်ဝဲ တံကဲဘျူးကဲဖိန်လာပဝဲကညီဖိလာ အစံင်မုံ ဟးဖျိးအတံအိန်သအလီ၊ ကတြိဆာဒူးဆာဒုင်ဒါအလီ၊ တံဖးဒူးဒူးသံင် အလီ၊ တံယုအိန်တံအိန်တံအီ (ဆပ်ဖိကိန်ဖိတံဒီးတံလုင်) အလီ၊ တံ ထုးထိန်သွပ်ပျံဝဲအလီ၊ တံထုးထိန်သွပ်ပျံအတံအိန်ယာအယိကျိန်စု တံဟဲနုင်အကျဲအိန်၊ အမဲင်ညါမုာ်စုကိးတံဒီသအတံဆးတံလာ၊ လုာ်လာ ထုသန့တံစုာ်တံနုင်အလီတဖန်န့င်လီ။

(င) န့ဆပ်တံဆိတလဲ

- စးထိန် ၁၉၈၈ တုလီခဲအံန့င်န့ဆပ်တံဆိတလဲတဖန်မုာ်ဝဲ -
- ၁. ထံအိန်ယုကွံင်ဟိန်ခိန်အစီ
- ၂. ထံယုအကျိအကျဲတဖန်ဟးဂီ
- ၃. ဟိန်ခိန်လံ၊ ကံလံ
- ၄. ထံလီစု၊ ထံလီသံး၊ ထံဒိန်လုင်ဘာတံ
- ၅. မူခိန်ကလံသိန်ဂီတံကိတ်တံခုင်တဘုင်လီဘုင်စး
- ၆. ပျံဒီးတံဖိယံအကလုင်ကလုင် လာအမာဘုင်ဒီဘုင်ထံးတံတဖန် အါထိန်
- ၇. သွပ်ကလုင်ဒီးဆပ်ဖိကိန်ဖိအစာတနီလီမံ၊ လီတူင်ကွံင်န့င်လီ။

၄ တၢ်ပညိၣ်ဖိတၢ်

တၢ်ပညိၣ်ဖိတၢ်

သ့ၣ်ပှၢ်ဖိလံၣ်စံၣ်အံၤမ့ၢ်ကျဲတဘိလၢကမၤစၢၤကညိဖိလၢကဒိသဖၢ, ရဲၣ်သဲကတီၤမၤ ဂၤထီၣ်ပသီထီၣ်က့ၤဒီးတၢ်သူသ့ၣ်ပှၢ်တၢ်အိၣ်ယၢၤ ကျဲလၢအယုၣ်ကၢအဂီၢ်တၢ်ပညိၣ်ဖိတၢ်အိၣ် (၈) ထံၣ်မ့ၢ်ဝဲ -

(က) ပှၢ်လီၤကဝီဖိအတၢ်လုၢ်အိၣ်သးသမူအဂီၢ် (local livelihoods)

ဒ်သိးကဟံးဃာ်ကၢ်ကျၢပှၢ်လီၤကဝီဖိဒီးပှၢ်ထူလံၤဖိအတၢ်လုၢ်အိၣ်သးသမူလၢအဒီးသန့ထီၣ်အသးလၢသ့ၣ်ပှၢ်တၢ်အိၣ်ယၢၤအဖီခိၣ်

(ခ) ပှၢ်ကညိတၢ်ဘၣ်တၢ်ဘၢအဂီၢ် (human security)

ဒ်သိးကဒိသဖၢ သ့ၣ်ပှၢ် တၢ်အိၣ်ယၢၤလၢ အဘၣ်ဘျူးဘၣ်ဖျိၣ်ဝဲ ကညိဖိအတၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့, တၢ်အိၣ်ကူအီလၢ, န့ဆၢၣ်ခိၣ်ယၢၤတၢ်ဘၣ်တၢ်ဘၢ, မုၢ်ကျိၤဝဲကွၢ်ဒီးနီၢ်ခိၣ်သးသမူတၢ်ဘၣ်တၢ်ဘၢအဂီၢ်

(ဂ) တၢ်သးသမူ ဒီးတၢ်ဆဲးတၢ်လၢအါကလုၢ်အဂီၢ် (biological & cultural diversity)

ဒ်သိးကဟံးဃာ်တၢ်သးသမူအါကလုၢ်ဒ်အမ့ၢ် ဆၢၣ်ဖိကီၢ်ဖိလၢထံလၢခိ, တၢ်ဖိတၢ်ဃာ်, တၢ်မုၢ်တၢ်ဘိ ဒီးကညိအတၢ်ဆဲးတၢ်လၢအါကလုၢ်ကလုၢ် (ကဒိသဖၢ

၁၂ ကီၢ်သူလုၢ်သ့ၣ်ပှၢ်ဖိလံၣ်စံၣ်ဒီးတၢ်မၤအကျိအကျဲ

က့ၤတၢ်သးသမူလၢအအိၣ်လီၤတဲာ်စ့ၤ ဒီးအစၢၤဘူးကလီၤတူၢ်သ့ၣ်တဖၣ်ဒီးကဟ့ၣ်ဂံၢ်ဟ့ၣ်ဘါ ပှၤလီၤကဝီၤဖိဒီးပှၤထူလံၤဖိအလုၢ်အလၢ်ထူသန့, အတၢ်စ့ၢ်တၢ်န့ၣ် ဒီးအတၢ်သ့ၣ်ညါထူလံၤဘၣ်ဃးတၢ်ဆိးကါဒီးတၢ်ရဲၣ်သဲကတီၤသ့ၣ်ပှၤအဂီၢ်)

(ဃ) န့ဆၢၣ်တတၢ်အမူဒါတၢ်ဖံးတၢ်မၤအဂီၢ် (ecosystem services)

ဒ်သိးကဟ့ၣ်ဂံၢ်ဟ့ၣ်ဘါန့ဆၢၣ်တတၢ်အမူဒါတၢ်ဖံးတၢ်မၤ လၢအဒီသဖၢဝဲဒၣ် ထံအိၣ်ယုၤကွံာ်ဟီၣ်စီ, ထံသံးနိသံး, ထံလုာ်ဘၢတၢ်, ထံတၢ်ဘၣ်အဘၣ်သီ, မူခိၣ်ကလံၤသိၣ်ဂီၤအတၢ်ဆိတလဲသး ဟီၣ်လၢာ် (landslide) ဒီးန့ဆၢၣ်အတၢ်တတၢ်တ နါသ့ၣ်တဖၣ် ဒီဖျိတၢ်ရဲၣ်သဲကတီၤက့ၤသ့ၣ်ပှၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

(င) တၢ်ဂုၤထီၣ်ပသီထီၣ်လၢအယုာ်ကၢအဂီၢ် (sustainable development)

ဒ်သိးကဟ့ၣ်ဂံၢ်ဟ့ၣ်ဘါ တၢ်ဆိးကါဒီးပၤဆ့ၤသ့ၣ်ပှၤတၢ်အိၣ်ယုၤ လၢမုၢ်ကျိၤဝဲကွာ် ဒီးပှၤဂ့ၢ်ဝီအတၢ်ဂုၤထီၣ်ပသီထီၣ်လၢအယုာ်ကၢအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

(စ) ကမုၢ်အတၢ်ပာ်ဃုာ်မၤသကိးတၢ်အဂီၢ် (people's participation)

ဒ်သိးကဟ့ၣ်ဂံၢ်ဟ့ၣ်ဘါဝဲဒၣ် ထံဖိကီၢ်ဖိကမုၢ် ပာ်ဃုာ်ဒီးပိာ်မုာ်ပိာ်မၤတဖၣ်လၢ ကပာ်ဃုာ်ပာ်ဂီၢ်မၤသကိးတၢ်တပယုာ်ဃီလၢတၢ်မၤတၢ်ဆၢတဲာ်, တၢ်တီခိၣ်ရိၣ်မဲ တၢ်ပၤဆ့ၤရဲၣ်ကျဲၤသ့ၣ်ပှၤ တၢ်န့ၢ်ဘျုးန့ၢ်ဖျိၣ် ဒီးတၢ်သမံသမိးသကိးက့ၤ သ့ၣ်ပှၤတၢ်သိၣ်တၢ်သီတၢ်ဘျုး လၢကိးပတီၢ်ဒဲးအပူၤန့ၣ်လီၤ.

(ဆ) ကမုၢ်အတၢ်သ့ၣ်ညါဘၣ်ဃးတၢ်ကတီၤသ့ၣ်ပှၤ (public awareness)

ဒ်သိးကဟ့ၣ်ဂံၢ်ဟ့ၣ်ဘါဝဲဒၣ် တၢ်ဟ့ၣ်တၢ်သ့ၣ်ညါန့ၢ်ပာ်ဘၣ်ထွဲတၢ်ကတီၤသ့ၣ်ပှၤ ဒီးန့ဆၢၣ်ခိၣ်ဃၢပီညါ တုၤလီၤဆူဂံၢ်ခိၣ်ထံးကမုၢ်အအိၣ်သက့ၤတၢ်လီၢ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

(ဇ) တၢ်မၤအါထီၣ်ကမုၢ်ဒီးပှၤမၤတၢ်ဖိကံာ်စီအဂီၢ် (capacity building)

ဒ်သိးကဆီၣ်ထွဲဝဲဒၣ်တၢ်မၤအါထီၣ် ဂံၢ်ခိၣ်ထံးကမုၢ်ဒီးသ့ၣ်ပှၤပှၤမၤတၢ်ဖိတဖၣ်အတၢ်သ့ၣ်တၢ်ဘၣ်အကံာ်အစီဘၣ်ထွဲ တၢ်ပၤဆ့ၤရဲၣ်ကျဲၤသ့ၣ်ပှၤလၢအဖိးမံဒီးသန့ဖိလံစံာ်တဘျုးအံၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

၅ တၢ်မၤကျဲခိၣ်သ့ၣ် ဒီးကျဲကူၣ်တရံး

တၢ်မၤကျဲခိၣ်သ့ၣ် ဒီးကျဲကူၣ်တရံး (strategies & tactics)

(က) တၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်ပှၢ်တဝၢသ့ၣ်ပှၢ် (community forest)

ကီၢ်သုလုၤဒီးတဘျီ အပူၤကဒုးအိၣ်ထီၣ်ပှၢ်တဝၢသ့ၣ်ပှၢ် အအ့ၢ်ကၢၣ် (၅၀၀၀၀) အ့ၢ်ကၢၣ် လၢ သ ဝီ အဖျါၣ် တကယၤ လၢ ကီၢ် သုလုၤဟီၣ်ကဝီပူၤ လၢ (၄) နံၣ် အတီၢ်ပူၤန့ၣ်လီၤ. ပှၢ်တဝၢသ့ၣ်ပှၢ် စံးတၢ် န့ၣ်မ့ၢ် ပှၢ် လီၢ်ကဝီဖိ အသ့ၣ်ပှၢ် လၢ အဘၣ်တၢ်ပၤဆှၢ်အီၤလၢကျဲယုၣ်ကၢလၢအကစၢ်တၢ်သုတၢ်စွဲတၢ်ဘၣ်ဘျူးအဂီၢ် (လုၢ်လၢ်ထူသန့) န့ၣ်လီၤ. ပှၢ်တဝၢသ့ၣ်ပှၢ်တခါစုၣ်စုၣ်အိၣ်ဒီးအတၢ်ပၤဆှၢ်ရဲၣ် ကျဲအကျဲဒၣ်ဝဲလၢဘၣ်တၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်အီၤလၢပှၢ်လီၢ်ကဝီဖိဒီးဘၣ်တၢ်ဟံပနီၣ် န့ၣ်အီၤလၢသ့ၣ်ပှၢ်ဝဲကျိၣ်န့ၣ်လီၤ.

(ခ) တၢ်မၤရူထီၣ်က့ၤသ့ၣ်ပှၢ်လၢအဟးဂီၢ်တဖၣ် (reforestation)

တၢ်မၤရူထီၣ်က့ၤသ့ၣ်ပှၢ်မ့ၢ် ကျိၣ်ကျဲတဘိ လၢအကမၤရူထီၣ်က့ၤသ့ၣ်ပှၢ်ဟီၣ်

ကဝီတဖၣ် လၢအဘၣ် ဒိဘၣ်ထံးဒီးဟးဂ့ၣ်ဟးဂီၤတဖၣ် နိသိးသ့ၣ်ပှၢ် ကဟဲက့ၤဂ့ၤထီၣ်က့ၤ လၢခါဆူညါအတီၢ်ပူၤန့ၣ်လီၤ. တၢ်ကမၤဂ့ၤထီၣ်က့ၤသ့ၣ်ပှၢ် လၢ ကီၢ်သူလုၤဟံၣ်ကဝီပူၤလၢတၢ်လီၤလၢတၢ်မၤအိၤသ့ၣ်ဒီးတၢ်ဖိၣ်အိၤတုၤအလီၢ် တဖၣ်တနံၣ်န့ၣ်အအ့ၤကၢၣ် (၅၀၀) လၢ (၅) နံၣ်အတီၢ်ပူၤန့ၣ်လီၤ. တဘၣ်မ့ၢ် ထဲသ့ၣ်ပဟံၣ်ဒီးသ့ၣ်လၢအကီၢ်တဖၣ်ဘၣ်တၢ်ကဆိကမိၣ်ဃုာ်ဒီးသ့ၣ်လၢအကဲ ဘျူးလၢဆၣ်ဖိကီၢ်ဖိဒီးပုၤကညီအတၢ်လုၢ်အိၣ်သးသမ့ၣ်ဒီးတၢ်အိၣ်ကူၣ်အိၣ်လၢအ ကီၢ်ဒီးထံခံကွၢ်စိးတဖၣ်လၢထံကမူအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

(ဂ) တၢ်သ့ၣ်က့ၤသ့ၣ်အကလုာ်ကလုာ်လၢတၢ်လုၤသူလုၤဂီၤအလီၢ်

တနံၣ်န့ၣ်ကသ့ၣ်လီၤက့ၤသ့ၣ်လၢတၢ်လုၤသူလုၤဂီၤအလီၢ်အအ့ၤကၢၣ် (၁၀၀)လၢ (၅) နံၣ်အတီၢ်ပူၤ

(ဃ) တၢ်ဒီးသဖၣ်မ့ၢ်အူအိၣ်သ့ၣ်ပှၢ် (forest fire control)

တၢ်ဒီးသဖၣ်မ့ၢ်အူအိၣ်သ့ၣ်ပှၢ်မ့ၢ်ကျိၤကျဲတဘိလၢကပၤဆုၤရဲၣ်ကျဲက့ၤသ့ၣ်ပှၢ်အ ကီၢ်န့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်န့ၣ်အယိလၢ ၄ နံၣ်အတီၢ်ပူၤန့ၣ်တၢ်ကဘၣ်ဒီးသဖၣ်မ့ၢ်အူ အိၣ်လဲးသ့ၣ်ပှၢ်တုၤအန့ၣ်န့ၣ်လီၤ.

(င) တၢ်ဟ့ၣ်တၢ်ကတီၤသ့ၣ်ပှၢ်ဒီးခိၣ်ဃၢအတၢ်သ့ၣ်ညါ (awareness raising)

တၢ်ဟ့ၣ်တၢ်ကတီၤသ့ၣ်ပှၢ် ဒီးခိၣ်ဃၢအတၢ်သ့ၣ်ညါန့ၣ် တၢ်ကမၤ အိၤ အ စ့ၤ က တၢ်တနံၣ်တဘျီန့ၣ်လီၤ. တၢ်ဟ့ၣ်တၢ်ကတီၤသ့ၣ်ပှၢ်ဒီးခိၣ်ဃၢအတၢ်သ့ၣ်ညါ မ့ၢ်တၢ်ကူၣ် ဘၣ် ကူၣ် သ့ လၢ ပုၤ ကိး ဂၤ က သ့ၣ် ညါ ဝဲၣ် ဖးနီၤ ဖးတၢ် ဘၣ်ဘျူး ဘၣ်ဖျိၣ် ဒီး တၢ် ကဲထီၣ် တၢ်ကီ တၢ်ခဲ လၢ အဝဲသ့ၣ် အတၢ်ဖဲး တၢ်မၤ အ ဖီ ခိၣ်. (မ့ၢ်စ့ၢ်ကိးတၢ်အကါဒိၣ်လၢပုၤလၢအဟဲန့ၣ်လီၤအိၣ်သီလၢအဘၣ်ဃုာ်မ့ၢ်ဟးဖျိးတ ဖၣ်အဂီၢ်)

တၢ်မၤကျဲၤခိၣ်သ့ၣ်ဒီးကျဲၤက့ၢ်တရံး

(စ) တၢ်ကဟ့ၣ်တၢ်သ့တၢ်ဘၣ်တၢ်မၤလိဆူကမျၢၤလၢအိၣ်ဆိးလၢသ့ၣ်ပှၢ်ပူၤတဖၣ်

ဒ်အမ့ၢ်တၢ်သ့ၣ်တၢ်ဖျး, တၢ်ဘၣ်တၢ်ဖိၣ်ဒီးတၢ်စုသ့ၣ်ခိၣ်ဘၣ်အတၢ်မၤလိ လၢအတၢ်မၤဘၣ်ဒ်သ့ၣ်ပှၢ်တဖၣ် ဒ်သိးအတၢ်ဟဲန့ၣ်ကအါထီၣ်ဒီးအတၢ်အိၣ်မူအပတီၢ်ကထီထီၣ်အဂီၢ်.

(ဆ) တၢ်မၤအါထီၣ်တၢ်ရဲၣ်သဲကတီၤသ့ၣ်ပှၢ်အတၢ်သ့တၢ်ဘၣ်တၢ်မၤလိ

တၢ်ကမၤအီၤတန့ၣ်တဘျီအစ့ကတၢ် လၢသ့ၣ်ပှၢ်ပူၤမၤတၢ်ဖိပုၤဒီးသဝီဖိလၢအဒုးအိၣ် ထီၣ်ပူၤတတၢ်သ့ၣ်ပှၢ်တဖၣ်အဂီၢ်, တၢ်မၤ အါ ထီၣ် တၢ်ရဲၣ်သဲကတီၤသ့ၣ်ပှၢ်အတၢ်သ့တၢ်ဘၣ် တၢ်မၤလိမ့ၢ် ဝဲ တၢ်က့ၢ် ဘၣ်က့ၢ်သ့ၣ်လၢ ပှၢ်မၤတၢ်ဖိတဖၣ်ကအိၣ်ထီၣ်ဒီးအကံၢ်အစီလၢကမၤဖျါထီၣ်သ့ၣ်ပှၢ်ဖိလဲၣ်စံၣ်တဘျီကသ့ကန့ၢ်ဂ့ၢ်ထီၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

(ရှ) တၢ်ထီၣ်ဒီးမၤလိတၢ်က့ၤသ့ၣ်ပှၢ်ပူၤကွီၤဒီးဆၣ်ဖိကီၢ်ဖိပျဲပူၤအလီၢ်

တၢ်ထီၣ်လီၤတၢ်ဒီးကွဲးဖျါ ထီၣ်က့ၤ သ့ၣ်ပှၢ် ပူၤကွီၤ ဒီးဆၣ်ဖိကီၢ်ဖိပျဲပူၤ အလီၢ်အဆၢဒီးဟီၣ်ခိၣ် ဂီၤတဖၣ် ဘၣ်တၢ်မၤနီၣ်မၤ ဃါက့ၤအီၤ လၢလံာ်ကွဲးနီၣ်ကွဲးဃါအပူၤ (တၢ်ကဘၣ်မၤလိတၢ်က့ၤကီၢ်ရှ့ၣ်တဘျီဘၣ်တဘျီအသ့ၣ်ပှၢ်ပူၤကွီၤအဆၢ ဒီးအလဲၢ်အထီၣ်ယုၣ်ဒီးအဟီၣ်ခိၣ်ဂီၤလၢ ၄ နံၣ်အတီၢ်ပူၤ) ဆၣ်ဖိကီၢ်ဖိပျဲပူၤအလီၢ်န့ၣ်တၢ်ယုၣ်ဒီးအိၣ်တၢ်မၤလဲၣ်ဒီးတၢ်ထုးထီၣ်မၤကၤအိၣ်သ့ၣ်န့ၣ်တၢ်တဟ့ၣ်အခွဲးလုၤတက့ၤဘၣ်.

(ည) တၢ်ကဘၣ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်တၢ် (တြီ) ဝဲဒ်သ့ၣ်ပှၢ်လၢအကါဒိၣ်တဖၣ်

ထံကွၢ်ခံ, ထံစုၣ်စီၣ်အလီၢ်, ထံထီၣ်ပၢ်, ဆၣ်ဖိကီၢ်ဖိအိၣ်အါအလီၢ်, သ့ၣ်ဂံၢ်ဝဲဒ်သ့ၣ်ပှၢ်ပူၤကွီၤ, ဆၣ်ဖိကီၢ်ဖိအိၣ်မိအလီၢ် (ဆၣ်ဖိကီၢ်ဖိကသံၣ်) လီၢ်ကဝီၤဖိအတၢ်စ့ၢ်တၢ်န့ၣ်တၢ်ထုးထီၣ်လီၢ်တဖၣ် လၢတအိၣ်လၢပူၤကွီၤပူၤတဖၣ် (တၢ်ကမၤလီၢ်တၢ်က့ၤအလဲၢ်အထီၣ်ထဲလဲၣ်)

(တ) တၢ်ကဘၣ်ဃုထံၣ်သ့ၣ်ညါက့ၤသ့ၣ်ပှၢ်ဒီးတၢ်မူအါကလုာ်တၢ်အိၣ်သး

သ့ၣ်ပှၢ်ဝဲကျဲးကဘၣ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်ကရူၢ်လၢတၢ်ဃုထံၣ်သ့ၣ်ညါ ဘၣ်ဃးသ့ၣ်ပှၢ် ထံကျိထံကွၢ်ဒီး မၤလိအါထီၣ်တၢ်မူတၢ်အတၢ်အိၣ်ယၤ တၢ်ဘၣ်ဘျူးဘၣ်ဖျိၣ် စးထီၣ်လၢ လီၤခါၣ်သးဒီးတုၤလီၤဆူကီၢ်ရၢၣ်ပတီၢ်န့ၣ်လီၤ.

(ထ) တၢ်ကဘၣ်မၤအါထီၣ်က့ၤသ့ၣ်ပှၢ်ပှၢ်မၤတၢ်ဖိအဂံၢ်အဘါ

သ့ၣ်ပှၢ်ဝဲကျဲးကဘၣ်မၤအါထီၣ် သ့ၣ်ပှၢ်ပှၢ်မၤတၢ်ဖိအနီၣ်ဂံၢ် ဒဲးဝဲကျဲးတၢ်သ့ၣ် ထီၣ်ဆီလီၤအသိး ဒီးအဂံၢ်အစီဒဲးသိးကပၤဆုၤမၤလီၤတံၢ်ဝဲ သ့ၣ်ပှၢ်ဖိလံစံၣ်က တုၤထီၣ်ထီၣ်ဘးဒဲးအပတီၢ်အဂီၢ်လၢ (၄) နံၣ်အတီၢ်ပူၤ.

(ဒ) တၢ်ဟ့ၣ်နီၤလီၤတၢ်ဆိးကါဒီးတၢ်ပၤဆုၤရဲၣ်ကျဲးသ့ၣ်ပှၢ်တၢ်စိကမိဆူဟီၣ်ကဝီၤ ခိၣ်န့ၣ်ဒီးပှၢ်လီၤကဝီၤဖိအစုပူ (decentralization and devolution)

သ့ၣ်ပှၢ်ဝဲကျဲးကဘၣ်ဟ့ၣ်နီၤလီၤတၢ်ဆိးကါဒီးတၢ်ပၤဆုၤရဲၣ်ကျဲးသ့ၣ်ပှၢ်တၢ်စိက မိဆူဟီၣ်ကဝီၤခိၣ်န့ၣ်ဒီးပှၢ်လီၤကဝီၤဖိလၢအိၣ်ဒီးအပူၤတၢ်သ့ၣ်ပှၢ် (User group)

(န) တၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်ထုးထီၣ်မၤကၤသ့ၣ်ကရၢ (forest extraction agency)

ကီၢ်သုလုၤကဘၣ်ဒုးအိၣ်ထီၣ် တၢ်ထုးထီၣ်မၤကၤသ့ၣ်ကရၢ လၢကဟံးမူဒါလၢ တၢ်ကဘၣ်လုၤမၤထွဲတၢ်ဘျူးဘၣ်ဃးဒီး တၢ်ထုးထီၣ်မၤကၤသ့ၣ်, တၢ်ပၤဆုၤ ရဲၣ်ကျဲးတၢ်ထုးထီၣ်မၤကၤသ့ၣ်လၢအယုၣ်ကၢဒဲးဖိလံစံၣ်အံၤအသိးန့ၣ်လီၤ.

(ပ) တၢ်ကဘၣ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်သိၣ်တၢ်သီတၢ်ဘျူးဒီးတၢ်မၤအကျိအကျဲ

တၢ်ကဘၣ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်သိၣ်တၢ်သီသဲးတၢ်ဘျူးဒီးတၢ်ဖံးတၢ်မၤအကျိအကျဲ ဘၣ်ဃး တၢ်မၤအကျဲးခိၣ်သ့ၣ်လၢ တၢ်ဟံးလီၤတဖၣ် လၢအဖိးမံးဒီးဖိလံစံၣ် လၢ (၄) နံၣ်အတီၢ်ပူၤ.

၆ တၢ်မၤလၢတၢ်ဟ့ၣ်အခွဲးဒီးတၢ် တြီအီၤတဖၣ်

တၢ်မၤလၢတၢ်ဟ့ၣ်အခွဲးဒီးတၢ်တြီအီၤတဖၣ် (actions allowed/not allowed)

- (က). တၢ်လီၤလၢပုၤထူလံၤဖိ, ပုၤလီၤကဝီဖိတၢ် (တြီ) ယၢ်ဝဲတဖၣ်တၢ်တဘၣ်မၤကၤသ့ၣ်လုၤတက့ၤဘၣ်. လီၤဆီဒုၣ်တၢ်တၢ်လီၤဒ်အမ့ၢ်ထံခံကွၢ်စိး, ဒုၤပီၤလီၤ, ထံကျိကၢ်နံၤ (တၢ်ဒုၣ်စၢ ၁၀၀ အ့ကၢ်) ကနဲအိၣ်အထူၣ်, တၢ်စ့ၢ်တၢ်နၢ်အလီၤဒီးအဂ့ၢ်အဂၤ.
- (ခ). လၢတၢ်ထုးထီၣ်မၤကၤသ့ၣ်မ့ၢ်ဂ့ၤ, တၢ်မၤကၤဝၣ်မ့ၢ်ဂ့ၤ, တၢ်မၤကၤဂ့ၢ်မ့ၢ်ဂ့ၤ, တၢ်ထုးထီၣ်မၤကၤသ့ၣ်လးမ့ၢ်ဂ့ၤန့ၣ် တၢ်တဘၣ်ကူၣ်လုၤကွံၣ်သ့ၣ်ပျၢ်ဘၣ်.
- (ဂ). သ့ၣ်ဒီးဆၣ်ဖိကီၢ်ဖိလၢအစၢဘူးကလီၤတူၣ် (critically endangered) တဖၣ်တၢ်တဘၣ်ကူၣ်ဒီးမၤသံကွံၣ်အီၤဘၣ်.
- (ဃ). သ့ၣ်ပျၢ်လၢသ့ၣ်ပဟံၣ်မဲထီၣ်တတီၤန့ၣ် တၢ်ထုးထီၣ်မၤသ့ၣ်အဆၢကဘၣ်ယံၣ်ဝဲ(၂၅)နံၣ်အစ့ၤကတၢ်န့ၣ်လီၤ. မ့ၢ်မ့ၢ်သ့ၣ်ပျၢ်လၢဟ့ၣ် ဒီးသ့ၣ်ပျၢ်လၢကနၢ်ခိၣ်အလီၤတဖၣ်တၢ်မၤကၤသ့ၣ်အဆၢကဘၣ်ယံၣ်ဝဲ (၂၀) နံၣ်န့ၣ်လီၤ.

- (င). ပုၤကိးကၤဖဲးသ့ၣ်သ့ၣ်ပဟံၣ်လၢအနီၣ်ကစၢ်ဒၣ်ဝဲ အဟီၣ်ခိၣ်လီၤပုၤမ့ၢ်ဂ့ၤ, ပုၤတတၢ်သ့ၣ်ပုၤအပုၤမ့ၢ်ဂ့ၤသ့, ဘၣ်ဆၣ်မ့ၢ်မ့ၢ်လၢတၢ်ဆါတၢ်ပုၤအဂီၢ်န့ၣ် က ဘၣ်မၤထွဲဒ်သ့ၣ်ပုၤတၢ်သိၣ်တၢ်သီတၢ်ဘျးအိၣ်အသိးလီၤ.
- (စ). လၢကမုၢ်တဖၣ်အတၢ်သ့ၣ်ထီၣ်ဘျီထီၣ်အဂီၢ် သ့ၣ်ဒၣ်သ့ၣ်လၢပဒိၣ်တြီယၢ် ဝဲတဖၣ်လၢအအိၣ်လၢ အပုၤတတၢ်သ့ၣ်ပုၤအပုၤဂ့ၤအချၢဂ့ၤသ့, ဘၣ်ဆၣ်က ဘၣ်ယုၤန့ၣ်လံာ်ဟ့ၣ်ခွဲးလၢသ့ၣ်ပုၤဝဲကျိၤပုၤဘၣ်မုၢ်ဘၣ်ဒါအအိၣ်န့ၣ်လီၤ.
- (ဆ). လၢဖူဖိသဝီဖိတဖၣ်တၢ်ဖဲးခးဖဲးသံၣ်အဂီၢ် ကဘၣ်ဟံးန့ၣ်လံာ်တၢ်ဟ့ၣ်ခွဲးလၢ ပဒိၣ်အအိၣ်ခိၣ်သဝီခိၣ်န့ၣ်ဒီး မ့ၢ်န့ၣ်အခွဲးမးဒီးဖဲးဝဲသ့န့ၣ်လီၤ.
- (ရ). တၢ်တဟ့ၣ်အခွဲးလၢတၢ်ကဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်အသီလၢအမ့ၢ် တၢ်သ့ၣ်တၢ်ဖျးအ လီၤမ့ၢ်ဂ့ၤ, ကျဲမ့ၢ်ကျဲဘိမ့ၢ်ဂ့ၤ, တၢ်အိၣ်တၢ်ဆိးအလီၤမ့ၢ်ဂ့ၤ, တၢ်သ့ၣ်ထီၣ်ဘျီ ထီၣ်မ့ၢ်ဂ့ၤ, တၢ်ဘျီတၢ်ဘါအလီၤမ့ၢ်ဂ့ၤလၢသ့ၣ်ပုၤလၢပဒိၣ်တၢ်(တြီ)ယၢ်ဝဲ တဖၣ်အပုၤဘၣ်. မ့ၢ်မ့ၢ်လၢဖူဖိသဝီဖိလၢအတၢ်ဖဲးအိၣ်မၤအိၣ်အလီၤတအိၣ် ဘၣ်တဖၣ်အဂီၢ် အလီၤမ့ၢ်အိၣ်သပုၤတၢ်န့ၣ် ပဒိၣ်ပုၤဘၣ်မုၢ်ဘၣ်ဒါတဖၣ်က ဟံးမုၢ်ဒါဒီးနီၤဟ့ၣ်လီၤတၢ်လီၤတၢ်ကျဲတဖၣ်သ့ ဒ်အဖိးမံဒီးသ့ၣ်ပုၤဖိလံာ်စံၣ်တ ဘျီအံၤအသိးန့ၣ်လီၤ.
- (ည). တၢ်တိာ်ကျဲဖးဒိၣ်တမံၤလၢလၢတချးတၢ်မၤအိၣ်ဒီးဘၣ်န့ၣ် ကရၢတဖုလၢပ ဒိၣ်ဟံးပနီၣ်ဒီးဟ့ၣ်မုၢ်ဟ့ၣ်ဒါတဖၣ်ကဘၣ်ယုၤသ့ၣ်ညါဝဲ န့ၣ်ဆၣ်ခိၣ်ယၢ်ဒီးပုၤ ဂ့ၢ်ဝီအတၢ်ဘၣ်ဒိဘၣ်ထံးဒီးကဘၣ်ရၢလီၤဒုးသ့ၣ်ညါကမုၢ်ဒ်သိးတၢ်မၤတၢ် ဆါတၢ်လၢအကြးအဘၣ်ကသ့အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်လၢာ်ဘျီလၢာ်စ့ၤတဖၣ်ပုၤ လၢကမၤတၢ်တိာ်ကျဲတဖၣ်ကဘၣ်ဟံးမုၢ်ဒါအလၢအပျဲန့ၣ်လီၤ.
- (တ). တၢ်တဘၣ်မၤကဆၣ်ဖိကီၢ်ဖိမံၤလၢ ဒီးအနီၣ်ခိၣ်က့ၢ်ဂီၤလုၤတက့ၤဘၣ်.
- (ထ). တၢ်တဘၣ်စိာ်ခိ မ့တမ့ၢ် စိာ်န့ၣ်ဆၣ်ဖိကီၢ်ဖိမံၤလၢ လၢတမ့ၢ်ဆၣ်ဖိကီၢ်ဖိထူ လံာ်ဒီးတမ့ၢ်အတၢ်လီၤ လၢအတကြးတဘၣ်ဒီးအိၣ်ဘၣ်.
- (ဒ). တၢ်တဘၣ်မၤကတၢ်မ့ၢ်တၢ်ဘိလၢအစၢၤဘျးကလီၤတူၣ် မ့တမ့ၢ် တၢ်မ့ၢ်တၢ်ဘိ လၢထံကီၢ်ပဒိၣ်တၢ် (တြီ) ယၢ်အိၣ်တဖၣ်ဘၣ်.
- (န). တၢ်ဆဲးအိၣ်ခးအိၣ် ဒီးယုၤအိၣ်ဒုၣ်ယုၤအိၣ်ညၣ်လၢနီၣ်ကစၢ်တၢ်အိၣ်အဂီၢ် သ့. ဘၣ်ဆၣ်တၢ်တဘၣ်သ့တၢ်ပီးတၢ်လီၤလၢ အမၤလီၤတူၣ်ကွံာ်ဆၣ်ဖိကီၢ်ဖိ အစၢၤဘၣ် တၢ်လီၤလၢပဒိၣ်တၢ် (တြီ) မ့ၢ်ဂ့ၤ, ဖူဖိသဝီဖိတၢ် (တြီ) မ့ၢ်ဂ့ၤအ

ပူၤန့ၣ် တၢ်တဘၣ်ယုအိၣ်ခးအိၣ်လုၤတက့ၤဘၣ်. တၢ်ယုအိၣ်ပိးလိၣ်အမ့ၢ် တၢ်ဆိးလိမ့ၣ်အူ, တၢ်ဘျဲၣ်ကသံၣ်, တၢ်ကျိၣ်ဒီးတၢ်ကွံၣ်မ့ၣ်ပိၤတဖၣ်န့ၣ်တၢ် တြီအိၤတၢ်တၢ်ဖျါဖျါန့ၣ်လီၤ. (တၢ်ကမၤလိၤတၢ်က့ၤတၢ်ယုအိၣ်ယးအိၣ် အကျိၣ်အကျဲးဒီးတၢ်ပိးတၢ်လိၤလၢတၢ်ကဘၣ်သ့အိၣ်အမ့ၢ် ပှၢ်အမဲၣ်, စၢအမဲၣ်, သ့အမဲၣ်ဒီးတၢ်ဆဲးအိၣ်ခးအိၣ်ပိးလိၤတဖၣ်ယုၣ်ဒီးတၢ်ဆၢကတီၢ်ဒီးတၢ် လီၢ်)

- (ပ). တၢ်ဟ့ၣ်အခွဲးလၢဒူဖိသဝီဖိကဒုးအိၣ်ထီၣ်အပူၤတဝၢသ့ၣ်ပှၢ်လၢအမိၢ်ပၢ်ဖံဖု ဟ့ၣ်န့ၣ်သၢဝဲသ့ဘၣ်ဆၣ်အဝဲသ့ၣ်ကဘၣ်လူၤပိၣ်ထွဲပုၤတဝၢသ့ၣ်ပှၢ်တၢ်မၤ အလံာ်န့ၣ်ကျဲး ဒီးတၢ်ဘျါလၢပဒိၣ်ဟံပနီၣ်ဝဲန့ၣ်လီၤ.
- (ဖ). တၢ်တဘၣ်ဒွဲၣ်လဲးမ့ၣ်အူမ့ၢ်ဂ့ၤ, ပျဲလဲးအိၣ်မ့ၣ်အူမ့ၢ်ဂ့ၤ လၢသ့ၣ်ပှၢ်အပူၤ ဘၣ်.
- (ဘ). တၢ်လီၢ်လၢပဒိၣ် မ့တမ့ၢ် ဒူဖိသဝီဖိတြီဝဲတဖၣ်အပူၤန့ၣ် တၢ်တဘၣ်ဘုၣ်ဒီး ဒုးအိၣ်ဆၣ်ဖိကိၢ်ဖိအဆၣ်ဘၣ်.
- (မ). ပဒိၣ်ကဘၣ်မၤလိၤတၢ်ဒီးတြီက့ၤသ့ၣ်ပှၢ်လၢအဂ့ၤ လၢအအိၣ်လီၤတၢ်ဒီးတဖၣ် လၢအအိၣ်ယုၣ်ဒီးဒူဖိသဝီဖိအတၢ်ဟံယုၣ်မၤသကိးတၢ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.
- (ယ). ဒူဖိသဝီဖိအိၣ်ဒီးတၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်လၢ ကန့ၢ်ပၤဘၣ်အဒူသဝီပုၤတဝၢသ့ၣ်ပှၢ် ဒ် လုၢ်လၢ်ထူသနူအသိးန့ၣ်လီၤ. ပဒိၣ်ကဘၣ်မၤနီၣ်မၤယါဒီးဟ့ၣ်လီၤဟီၣ်ခိၣ် လံာ်အုၣ်သးဒီးကဘၣ်ဒီးသအဝဲဒ်သိး ပှၢ်တၢ်ချၢသုတဟဲဟံးန့ၢ်ဆူၣ်အိၤတဂ့ၤ အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.
- (ရ). ပှၢ်တၢ်ချၢအတၢ်ဟဲန့ၣ်လီၤဟံးန့ၢ် ဒီးအိၣ်ဆိးလၢသ့ၣ်ပှၢ်ပျဲက့ၤအပူၤ လၢတဖၣ် ဖိးသဲးစးတဖၣ်ပဒိၣ်ကဘၣ်ဟံးမူဒါဒီးရဲၣ်ကျဲးန့ၢ်က့ၤအိၤတၢ်လီၢ်လၢအကြား အဘၣ်.
- (လ). သ့ၣ်ပှၢ်ပျဲက့ၤပူၤနီၢ်တဂၤမ့ၢ်ဂ့ၤ, ကရၢတဖုဂ့ၤတဖုဂ့ၤ မၤမ့ၢ်ကျိၣ်ဝဲကွံၣ်အတၢ် သ့ၣ်တၢ်ဖျါဒ်အမ့ၢ်, ရီၤဘၣ်ကျိး, ဘုၣ်ကျိး, သံၣ်ဟီၣ်ကျိးဒီးတၢ်မ့ၢ်တၢ်ဘိ အကလုာ်ကလုာ်လုၤတက့ၤတၢ်ဟ့ၣ်အခွဲးတသ့ဘၣ်.
- (ဝ). သ့ၣ်ပှၢ်ပျဲက့ၤအပူၤမ့ၢ်ဂ့ၤအချၢမ့ၢ်ဂ့ၤ, ပုၤတဝၢသ့ၣ်ပှၢ်ပူၤမ့ၢ်ဂ့ၤတၢ်တဘၣ်သ့ၣ် တၢ်မူတၢ်ဘိးအထူၣ်အဘိလၢအမ့ၢ်ပံးဒီးညါဖိတဖၣ်လုၤတက့ၤဘၣ်.

- (သ). တၢ်ထုးထီၣ်မၤကၤသ့ၣ်ဒီးသ့ၣ်ပျီၣ်တၢ်အိၣ်ယၢၤတဖၣ်န့ၣ် ကဘၣ်ပၢ်ယုၣ်ဒီး လီၤကဝီၤသ့ၣ်ပျီၣ်ပဒိၣ်, နူဖိသဝီဖိဒီးနူသဝီခိၣ်န့ၣ်တဖၣ်အတၢ်ဘၣ်သး.
- (ဟ). ဝဲကျိၤအဂုၤအဂၤမ့ၢ်ဂုၤ, တၢ်ကရၢကရိၤအဂုၤအဂၤမ့ၢ်ဂုၤ, နီၢ်တဂၤမ့ၢ်ဂုၤ မ့တမ့ၢ်လၢတၢ်မၤသကိး လၢအတအိၣ်ဒီးသ့ၣ်ပျီၣ်ဝဲကျိၤ အတၢ်ဟ့ၣ်စိဟ့ၣ်ကမီၤ အီၤဘၣ်န့ၣ် ဟဲန့ၣ်လီၤပံၤစိပံၤကမီၤလၢသ့ၣ်ပျီၣ်ဝဲကျိၤအတၢ်မၤအပူၤ တသ့လုၤတက့ၤဘၣ်.
- (အ). ပိၣ်မုၢ်ဒီးအမူအဒါ (women's role) ပိၣ်မုၢ်ပိၣ်မၤတဖၣ်ကပၣ်ယုၣ်ပၣ်ဂီၢ် လၢ တၢ်ဆိးကါဒီးပၤဆၢရဲၣ်ကျဲၤသ့ၣ်ပျီၣ် အတၢ်မၤကိးပတီၢ်ဒီး လၢ သ့ၣ်ပျီၣ်ဝဲကျိၤအတၢ်မၤအပူၤမ့ၢ်ဂုၤ, ပှၤတဝၢသ့ၣ်ပျီၣ်တၢ်မၤအပူၤမ့ၢ်ဂုၤန့ၣ်လီၤ.

၇ တၢ်သိၣ်တၢ်သီတၢ်ဘျၢလၢအလိၣ်

တၢ်သိၣ်တၢ်သီတၢ်ဘျၢလၢအလိၣ် (laws needed)

- (က). ကညီဒီကလုာ်စၢဖျိၣ်ကရၢခိကရဲး ကကွၢ်ထံနီၤဖးဒီးအၢၣ်လီၤတူၢ်လိာ်ဝဲလၢ သ့ၣ်ပှၢ်ဝဲၤကျိၤအိၣ်ဒီးတၢ်စိတၢ်ကမီၤလၢ ကပၤဆၢရဲၣ်ကျဲၤသ့ၣ်ပှၢ်ဒ်သ့ၣ်ပှၢ် ဖိလံၣ်စံၣ်တဘျီအံၤအသိး
- (ခ). တၢ်ကဘၣ်ဘျီဒီးမၤဂ့ၤထီၣ်အဲးသ့ၣ်ပှၢ်တၢ်သိၣ်တၢ်သီ (act) ဒီးတၢ်မၤအတၢ် ဘျၢသဲးစးတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. (rule & regulation)
- (ဂ). တၢ်ကဘၣ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်ထုးထီၣ်မၤကၤသ့ၣ်တၢ်မၤအလံာ်န့ၣ် ကျဲ (Instruction)ဒီးပှၢ်မၤတၢ်ဖိအလံာ်စိာ်စု (manual)
- (ဃ). တၢ်ကဘၣ်ဘျီဘၣ်မၤဂ့ၤထီၣ်က့ၤ သ့ၣ်ပှၢ်ဝဲၤကျိၤတၢ်သ့ၣ်ထီၣ်ဆီလီၤ က့ၢ်ဂီၤ ဒီးဝဲၤကျိၤတၢ်မၤအကျဲ
- (င). တၢ်ကဘၣ်ဘျီဘၣ်ဒီးမၤဂ့ၤထီၣ်က့ၤတၢ်ဒီသဖၢဆၣ်ဖိကီၢ်ဖိတၢ်မံၤလၢအတၢ် သိၣ်တၢ်သီ

- (စ). တၢ်ကဘၣ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်ပှၢတဝၢသ့ၣ်ပှၢတၢ်မၤအလံၣ်န့ၣ်ကျဲလၢဒူဖိသဝီဖိတူၢ်လိၣ်သ့ (community forest instruction)
- (ဆ). တၢ်ကဘၣ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်ထုးထီၣ်မၤကၤသ့ၣ်ကရၢ အမူအဒါဒီးအတၢ်ဖံးတၢ်မၤအလံၣ်န့ၣ်ကျဲ
- (ရ). တၢ်ကဘၣ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်ဖဲးဒုးဖဲးသံၣ်တၢ်သိၣ်တၢ်သီ
- (ည). တၢ်ကဘၣ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်သ့ၣ်ပှၢဝဲကျိပှၢမၤတၢ်ဖိတဖၣ်အလံၣ်စိၣ်စု (forest manual)

၈

ပျှလောဘာဉ်မူဘဉ်ဒါတဖဉ်

ပျှလောဘာဉ်မူဘဉ်ဒါတဖဉ် (responsibility)

- (က). တၢ်ကဘဉ်ဒုးအိဉ်ထီဉ်ကမံးတံာ်သ့ဉ်တဖဉ် လၢအပဉ်ယုာ်ဒီးခၢဉ်စးလၢအဟဲလၢထံဖိကီာ်ဖိ, ပျှသ့တၢ်ဖံးတၢ်မၤ, ပျှသ့ကွဲးတၢ်သိဉ်တၢ်သီ, ဒီးကရၢသဘျုတဖဉ်ဒီးသ့ဉ်ပျှဝဲကျိပျှဘာဉ်မူဘဉ်ဒါတဖဉ် လၢကကွဲးထုးထီဉ်တၢ်ဘျုသဲစး ဒီးတၢ်မၤအလံာ်နဲဉ်ကျဲသ့ဉ်တဖဉ်န့ဉ်လီၤ.
- (ခ). သ့ဉ်ပျှဝဲကျိအိဉ်ဒီးမူဒါလၢကဘဉ်မၤစၢဒီး ဟံးစုနဲဉ်ကျဲပျှဒုဖိသဝီဖိလၢကဒုးအိဉ်ထီဉ်အပျတတၢ်သ့ဉ်ပျှအတၢ်ရဲဉ်တၢ်ကျဲ.
- (ဂ). သ့ဉ်ပျှဝဲကျိအိဉ်ဒီးအမူအဒါလၢ ကဘဉ်ဟံပနီဉ်န့ဉ်ဒုဖိသဝီဖိ အပျတတၢ်သ့ဉ်ပျှအဟီဉ်ကဝီ, အဖိလံစံဉ်, တၢ်ဘျုဒီးအတၢ်ရဲဉ်တၢ်ကျဲတဖဉ်
- (ဃ). သ့ဉ်ပျှဝဲကျိအိဉ်ဒီးအမူအဒါ လၢကဘဉ်ဟ့ဉ်တၢ်သ့ဉ်ညါန့ဉ်ဟံဘဉ်ဃး တၢ်ဒီးသဒီးတၢ်ပၤဆၢရဲဉ်ကျဲ သ့ဉ်ပျှဆူဂံာ်ခိဉ်ထံးထံဖိကီာ်ဖိ
- (င). သ့ဉ်ပျှဝဲကျိအိဉ်ဒီးမူဒါလၢကဘဉ်မၤအါထီဉ်အပျမၤတၢ်ဖိအနီဉ်ဂံာ်ဒီးအကံာ်အစီ

- (၈). သွင်းပျားဝင်ရောက်အိတ်ဒီးမူဒါလ် ကဘဏ်လှူကွပ်ထွဲတပ်ထူးထိပ်မသွင်းဒီးဖိပ်
ပံးပတ်သွင်းပျားဖိပ် စိပ်ဒီးတပ်သိပ်တပ်သိပ်တပ်
- (ဆ). တပ်ထူးထိပ်မကသွင်းကရအိတ်ဒီးမူဒါလ် တပ်ထူးထိပ်မကသွင်း ဒ်အ
ဖိပ်မိပ်ဒီးသွင်းပျားဖိပ်စိပ် ဒီးသွင်းပျားတပ်သိပ်တပ်သိပ်တပ်အသိး
- (ဂ). သွင်းပျားဝင်ရောက်အိတ်ဒီးမူဒါလ် ကဘဏ်ဒူးအိတ်ထိပ်သွင်းပျားတပ်မလိကွိလ်သွင်း
ပျားပျားတပ်ဖိတ်ဖိတ်အဂီ
- (ည). နူဖိပ်သဝီဖိတ်အိတ်ဒီးမူဒါလ်ကဒူးအိတ်ထိပ် ပျားတပ်သွင်းပျားကရူ (user group)
ဖိပ်စိပ်,တပ်သိပ်တပ်သိပ်တပ် ဒီးတပ်ပျားရဲကွဲပျားတပ်သွင်းပျားအတပ်ရဲကွဲ
တပ်ကွဲ ဒီးပတ်ထိပ်ဝဲဆူသွင်းပျားဝင်ရောက်အိတ်လတ်ကပ်ပနိပ်နူအိတ်အဂီ
- (တ). ပျားတပ်သွင်းပျားလတ်ပနိပ်ပနိပ်နူအိတ်နူ ပျားတပ်သွင်းပျားကရူအိတ်ဒီးမူဒါ
လ်ကမထွဲအပျားတပ်သွင်းပျားအတပ်ရဲကွဲတပ်ကွဲဖိပ်လိပ်နဲကွဲအိတ်အသိး
- (ထ). တပ်ဟွဲကွဲကီးတပ်ခွဲတပ်ယပ်လတ်ကရူသဘူတဖိတ် ကမသကီးတပ်ဒီးသွင်း
ပျားဝင်ရောက်ဒီးနူဖိပ်သဝီဖိတ်ဖိတ် လတ်ကမဖျါထိပ်သွင်းပျားဖိပ်စိပ်တဘွဲအံအ
တပ်မအမိပ်လံမိပ်ပျားအဂီ
- (ဒ). သွင်းပျားဝင်ရောက်လတ်အပတ်ဒ်ဝဲ ကဘဏ်အိတ်ဒီးတပ်လတ်တပ်လတ်အတပ်မ
ရဲကွဲဘဏ်ပတ်ပျားရဲကွဲသွင်းပျားအဂီ

၉ ကျိပ်စုတင်ဆိုင်ထွဲဒီးတင်လိးကု တင်ဘဉ်ဒိဘဉ်ထံး

ကျိပ်စုတင်ဆိုင်ထွဲလုတင်ကမဖျါထီဉ်ဖိလ်စံဉ်အဂီၢ်ဒီးတင်လိးကုတင်ဘဉ် ဒိဘဉ်ထံး

- (က). သုဉ်ပုၤခိသွဲစုတင်ဟဲန့ၣ် ဒီးသုဉ်ပုၤတင်ကမဉ်စုအိဉ်လိးစုဟဲန့ၣ်အဖီခိဉ် တင်
ကဘဉ်သူအီၤ (၃၀) မျးကယၤလၢ သုဉ်ပုၤဖိလ်စံဉ်တဘျီအံၤအမိၢ်လံၤမိၢ်
ပုၤကဖျါထီဉ်အဂီၢ်
- (ခ) . တင်ထူးထီဉ်မကသုဉ်စုဟဲန့ၣ်အဖီခိဉ် တင်ကဘဉ်သူအီၤ (၃၀) မျးကယၤ
လၢသုဉ်ပုၤဖိလ်စံဉ်တဘျီအံၤအမိၢ်လံၤမိၢ်ပုၤကဖျါထီဉ်အဂီၢ်
- (ဂ). တင်မလၢအမ့ၢ်တင်သုဉ်ထီဉ်ဘျီထီဉ်ဖးဒိဉ်ဒ်အမ့ၢ်, တင်ဘျီကျဲ, တင်ဘျီထံတ
မၢ်, တင်ချဉ်ထံဘီကျိၤ, ဂၢ်သဝံပိၤကျိၤဒီးတင်ချဉ်ဟီဉ်လၢတင်ထူးတင်တီၤ
တင်မတဖဉ်မ့ၢ်ဘဉ်ဒိသုဉ်ပုၤတခီ တင်ကဘဉ်ဟံးန့ၢ်သုဉ်ပုၤတင်ဟးဂီၤအလဲ
ဒ်အကကီဉ်အသိး ဒီးသုဉ်ပုၤတင်ဟးဂီၤအလဲစုဟဲန့ၣ်တဖဉ်တင်ကဘဉ်သူ
အီၤလၢသုဉ်ပုၤဖိလ်စံဉ်တဘျီအံၤအမိၢ်လံၤမိၢ်ပုၤကဖျါထီဉ်အဂီၢ်

- (ဃ). ကျိန်စွတ်မၤအဂီၢ်မ့ၢ်လိာ်ဘၣ်အါထီၣ်န့ၣ် တၢ်ကဘၣ်ယုအါထီၣ်ဒိဖျိ တၢ်ယုတၢ်မၤစၢၤလၢနီၢ်တဂၤပုၤအတၢ်ဟ့ၣ်မၤစၢၤ မ့တမ့ၢ်ကရၢသဘျူ အတၢ်ဆိန်ထွဲမၤစၢၤ (ထံကီၢ် မ့တမ့ၢ် ထံဂုၤကီၢ်ဂၤ)
- (င). တၢ်တီၢ်ကျဲၤတမံၤလၢလၢအဘၣ်ထွဲဒီးသ့ၣ်ပုၤလၢအမၤဘၣ်ဒိထံဖိကီၢ်ဖိ အတၢ်အိၣ်တၢ်ဆိးအလီၢ်မ့ၢ်ဂုၤ, တၢ်လှီၤအိၣ်သးသမူအဂီၢ်မ့ၢ်ဂုၤန့ၣ် သ့ၣ်ပုၤဝဲကျိၤကဘၣ်ဟံးမူဒါဒီးရဲၣ်ကျဲၤဝဲဒ်သိးတၢ်ကဟ့ၣ်က့ၤတၢ်ဟးဂီၤတၢ်ဘၣ်ဒိဘၣ်ထံးအဘူးအလဲၣ်အကၢကီၣ်အသိး.

ဖိလ်စံၣ်တဘျ့ၣ်အံၤမတၤကဒီးန့ၢ်ဘၣ်တၢ်ဘျးတၢ်ဖျိၣ်ဒီးမတၤကတူၢ်ဘၣ်
တၢ်လဲၣ်. ဒ်သိးခံၣ်ဃါဘးတၢ်ဘၣ်ဒိလိာ်သးကစၤအဂီၢ်ကဘၣ်မၤဒ်လဲၣ်.

- (က) ပုၤလၢကဒီးန့ၢ်ဘၣ်တၢ်ဘျးတၢ်ဖျိၣ်မ့ၢ်ပဒိၣ်ဒီးထံဖိကီၢ်ဖိ
- (ခ) ပုၤလၢအကတူၢ်ဘၣ်တၢ်တဖၣ်မ့ၢ်ကူၣ်ပနံၣ် (company) နီၢ်တဂၤပုၤ
- (ဂ) လၢတၢ်ဘၣ် ဒိဘၣ်ထံးကစၤလၢခံၣ်ဃါဘးအဂီၢ်ကဘၣ်အိၣ်ဒီးတၢ်အၢၣ်လီၤ
တူၢ်လိာ်သးခံကပၤလၢၣ်ဒ်အဖိးမံဒီးဖိလ်စံၣ်အသိး
- (ဃ) ဒ်သိးတၢ်တီၤဖၢအိၣ်မး (တရၢဒးမျှတမ့ၢ်) လၢကူၣ်ပနံၣ်ဒီးနီၢ်တဂၤပုၤကအိၣ်
အဂီၢ်န့ၣ်အဝဲသ့ၣ်အိၣ်စ့ၢ်ကိးဒီးတၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်လၢကကတီၤသကိး
တၢ်ဒီးသ့ၣ်ပုၤဝဲကျိၤပုၤဘၣ်မူဘၣ်ဒါဒီးပုၤဘၣ်မူဘၣ်ဒါတဖၣ်ကဘၣ်ဒုးညါ
အီၤလၢဖိလ်စံၣ်တဘျ့ၣ်အံၤအဂ့ၢ်အကျိၤလီၤတၢ်လီၤဆဲး

၁၁

ဖိလ်စံဉ်အသးသမူဒီးတၢ်သမံသ
မိးက့အီ

ဖိလ်စံဉ်အသးသမူဒီးတၢ်သမံသမိးက့အီ

- (က). ကီၢ်သူလ့ၤသ့ၣ်ပှၢ်ဝဲကျိၤအဖိလ်စံဉ်တဘျီအံၤတၢ်ပၣ်ပနီၣ်အသးသမူဆၢကတီၢ်မ့ၢ်ဝဲ (၄) နံၣ်လီၤ.
- (ခ). တနံၣ်တဘျီ သ့ၣ်ပှၢ်ဝဲကျိၤကကွၢ်ကဒါဒီးသမံသမိးက့ဖိလ်စံဉ်ဒီးတၢ်မၤအတၢ်လဲၤထီၣ်လဲၤထီ
- (ဂ). လွံၢ်နံၣ်တဘျီန့ၣ် သ့ၣ်ပှၢ်ဝဲကျိၤကမၤဝဲဒၣ်ပှၢ်တၢ်ချၢကရူၢ်တဖုလၢ ကဟဲသမံသမိးဟ့ၣ်ကူၣ်ဟ့ၣ်ဖး ဒီးပဲၣ်ထံနီၤဖးဘၣ်ဃး သ့ၣ်ပှၢ်ဝဲကျိၤအတၢ်မၤဖျါထီၣ် သ့ၣ်ပှၢ်ဖိလ်စံဉ်တၢ်မၤအမိၢ်လံၤမိၢ်ပှၢ်သ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ပှၢ်တၢ်ချၢကရူၢ်တဖုအံၤ ကမ့ၢ်ခၢၣ်စးလၢအဟဲလၢ ကီၢ်သူလ့ၤခိၣ်ဃၢန့ၣ်ဆၢၣ်ကမံးတံၣ်, ကညီခိၣ်ဃၢန့ၣ်ဆၢၣ်ကရၢ, လီၢ်ကဝီၤထံဖိကီၢ်ဖိကရၢ ဒီးပိညါဒိၣ်သရၣ် (academic) သ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. ဘၣ်ဆၢၣ် ခၢၣ်စးလၢကဟဲသမံသမိးဟ့ၣ်ကူၣ်ဟ့ၣ်ဖးတၢ်တဖၣ် ကဘၣ်မ့ၢ် ပှၢ်သ့ၣ်တဖၣ်လၢသ့ၣ်ပှၢ်ဝဲကျိၤခိၣ်န့ၣ်ပှၢ်ဘၣ်မူဘၣ်ဒါ တူၢ်လီၢ်အီၤသ့ၣ်လၢအအိၣ်ယုၣ်ဒီးတၢ်မၤလံာ်တၢ်အၢၣ်လီၤ (contract agreement) ဒီးတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤလၢတၢ်ကသမံသမိးဟ့ၣ်ကူၣ်ဟ့ၣ်ဖးအီၤ (terms of reference)န့ၣ်လီၤ. ကရူၢ်သမံသမိးဟ့ၣ်ကူၣ်ဟ့ၣ်ဖးတၢ်တဖုအံၤ ကဆၢထီၣ်အတၢ်သမံသမိးအလံာ်ပၣ်ဖျါဆူ လီၢ်ခၢၣ်သးသ့ၣ်ပှၢ်ဝဲကျိၤခိၣ် ဒီးလီၢ်ခၢၣ်သးပၤဆၢတၢ်ကမံးတံၣ်အအိၣ်န့ၣ်လီၤ.

၁၂ သွပ်ပျံဖိလ်စံဉ်တၢ်ရဲဉ်တၢ်ကျဲး ဆူညါတပတီၢ်

သွပ်ပျံဖိလ်စံဉ်အံၤမ့ၢ်ကဲထီဉ်လိဉ်ထီဉ်မ့ၢ်တုၤထီဉ်ထီဉ်ဘးလၢတၢ်ပညိဉ် ဖိ တၢ်န့ဉ်တၢ်ရဲဉ်တၢ်ကျဲးဆူညါတပတီၢ်ကအိဉ်ဒ်လဲဉ်

သွပ်ပျံဖိလ်စံဉ်အတၢ်ပညိဉ်ဖိတၢ်လၢတၢ်ကွဲးဟ်လီၤအိၤလၢထးသွပ်တဖဉ် တၢ်
မၤအိၤမ့ၢ်တုၤထီဉ်ထီဉ်ဘးလၢလွံာ်န့ဉ်အတီၢ်ပူၤန့ဉ် ကီၢ်သူလုၤသွပ်ပျံဝဲကျိၤကဘဉ်
ကွၢ်ကဒါက့ၤဖိလ်စံဉ်တဘျဉ်အံၤ ဒီးဘျီဘဉ်, မၤဂ့ၤထီဉ် မ့တမ့ၢ်ဆီတလဲအိၤ ဒ်အဖိး
မံဒီးတၢ်ကီတၢ်ခဲလၢအဖဲဟ်ထီဉ်, ထံဖိကီၢ်ဖိအတၢ်လိဉ်ဘဉ် ဒီးခ့ၢ်တၢ်အိဉ်သးအ
သိးန့ဉ်လီၤ. တၢ်ကကွဲးဟ်လီၤသွပ်ပျံဖိလ်စံဉ်ဒီးတၢ်ဖဲးတၢ်မၤအသိလၢလွံာ်န့ဉ်အတီၢ်
ပူၤအံၤ ကဘဉ်ဒီးသန့ထီဉ်ယုဉ်အသးဒီးတၢ်ချၢကရူၢ်သမံသမိးတၢ်အတၢ်ဟ့ဉ်ကူဉ်
ဟ့ဉ်ဖး ဒီးကဘဉ်ပဉ်ယုဉ်စ့ၢ်ကိးဒီးထံဖိကီၢ်ဖိကမုၢ်အတၢ်မၤသကိးန့ဉ်လီၤ. တုၤမ့ၢ်
အတုၤဆူကညီဒီကလုာ်ခိကရဲးအသိကဒီးတဘျီန့ဉ် တၢ်ကဆုၤထီဉ်အိၤလၢတၢ်က
တုၤလိာ်ဟ်ဂၢ်ဟ်ကျဲးအိၤအဂီၢ်န့ဉ်လီၤ.

၁၃

တၢ် ကတိၤကျၢ် တံၢ်

တၢ် ကတိၤကျၢ်တံၢ်

ကီၢ်သုလုၤသ့ၣ်ပှၢ်ဖိလ်စံၣ်ဒီးတၢ်မၤအကျိၤအကျဲတဖၣ်အံၤ မ့ၢ်တၢ်လၢအဟံၣ်ဖျါထီၣ်ဝဲ ကီၢ်သုလုၤသ့ၣ်ပှၢ်ဝဲကျိၤ အိၣ်ဒီးအတၢ်တူၢ်ခိၣ်ဟံၣ်သးလၢ ကမၤဂ့ၤထီၣ်က့ၤသ့ၣ်ပှၢ်တၢ်အိၣ်ယၢၤ ဒီးတကးဒီးဘၣ်ကမၤစၢၤစ့ၢ်ကီးထံဖိကီၢ်ဖိလၢအအိၣ်လၢကညီကီၢ်စံၣ်အပူၤတဖၣ် အတၢ်အိၣ်တၢ်ဆိးအလီၢ်အကျဲ ဒီးအတၢ်လုၢ်အိၣ်သးသမ့အတၢ်ဘၣ်တၢ်ဘၢတၢ်ဂၢ်တၢ်ကျၢၤလၢအယုၣ်ကၢန့ၣ်လီၤ. သ့ၣ်ပှၢ်ဖိလ်စံၣ်တဘျီအံၤ မ့ၢ်ဝဲဒၣ်တၢ်မၤစၢၤဖးဒိၣ်လၢသ့ၣ်ပှၢ်ဝဲကျိၤကမၤတၢ်ဆၢတဲာ်ဘၣ်ပးတၢ်ဂ့ၢ်ကီၢ်လၢအဟဲဟံၣ်ထီၣ်လၢတၢ်ပၤဆၢရဲၣ်ကျဲသ့ၣ်ပှၢ်တၢ်မၤအပူၤန့ၣ်လီၤ. လၢန့ၣ်အမဲာ်ညါ သ့ၣ်ပှၢ်ဖိလ်စံၣ်တဘျီအံၤ မ့ၢ်တၢ်လၢအဟံၣ်ဖျါထီၣ်စ့ၢ်ကီးကညီဒီးကလုာ်စၢၤဖျိၣ်ကရၢ အတၢ်ပတၢ်ပြုးအက့ၢ်အဂီၢ်လၢအဂ့ၤ (good governance) ဘၣ်ထွဲဒီးသ့ၣ်ပှၢ်လၢအချးထီၣ်ဟီၣ်ခိၣ်ဖျါခဲတၢ်အိၣ်သးလၢမ့ၢ်မဆါတနံၤအံၤန့ၣ်လီၤ.

ကီၢ်သုလုၤသ့ၣ်ပှၢ်ဖိလ်စံၣ်ဒီးတၢ်မၤအကျိၤအကျဲအံၤ ပနၢ်သပှၢ်တၢ်လၢကဟဲစိာ်န့ၢ်ပှၢ်ယုၣ်ကၢ လၢပကီၢ်သုလုၤသ့ၣ်ပှၢ်တဖၣ်အဂီၢ် ဒီးကကဲထီၣ်ကျဲလၢပကရဲၣ်သဲကတိၤသကိးက့ၤ ပလီၢ်ကဝီၤန့ၢ်တၢ်အိၣ်ယၢၤသ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. တကးဒီးဘၣ်ကီၢ်သုလုၤသ့ၣ်ပှၢ်ဖိလ်စံၣ်တဘျီအံၤ မ့ၢ်ဝဲဒၣ်သ့ၣ်ပှၢ်ဖိလ်စံၣ်အဆိကတၢ်တဘျီလၢကီၢ်ပယီၤကလုာ်အသိးအကျါ လၢကကဲဒိၣ်ဂ့ၤတဲာ်ဘၣ်လၢအဝဲသ့ၣ်တဖၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

လိာ်ဘျးစဲ

တၢ်အၢၣ်လိာ်တၢ်လိာ်ဟ်ပနီၣ်ဟ်ဂၢ်ဟ်ကျၢကီၢ်သုလုၤသ့ၣ်ပှၢ်ဖိလ်စံၣ်ဒီး တၢ်မၤအကျိၤအကျဲ

၂၀၀၉နံၣ်လါအဖြ့ၣ် (၂၇) သီတုၤ (၂၈) သီကီၢ်သုလုၤပဒိၣ်သ့ၣ်ပှၢ်ဖိလ်စံၣ်ဒီးတၢ်မၤအကျိၤအကျဲတဘျီ
အံၤဘျးဘျးဘျးဘျးဝံၤပှၢ်ထီၣ်တၢ်အိၣ်ဖျိၣ်တဖၣ် အိၣ်ဒီးတၢ်သ့ၣ်လိာ်ပလိာ်သးလိာ်ပ
လိာ် အၢၣ်လိာ်တၢ်လိာ်ဟ်ပနီၣ်ဟ်ဂၢ်ဟ်ကျၢအိၣ်န့ၣ်လိာ်.

- ၁. ပဒိၣ်စီၤအါတိ - သ့ၣ်ပှၢ်ဖိလ်စံၣ်ဒီး, ခုၣ်အဲၣ်ယုၣ်လိာ်ခၢၣ်သး
- ၂. ပဒိၣ်မၤဘးထီ - သ့ၣ်ပှၢ်ဖိလ်စံၣ်ဒီး, ခုၣ်အဲၣ်ယုၣ်ကီၢ်ရၢၣ်ဖၣ်အၢၣ်
- ၃. ပဒိၣ်သ့ၣ်ဝီၤဒူ - သ့ၣ်ပှၢ်ဖိလ်စံၣ်ဒီး, ခုၣ်အဲၣ်ယုၣ်ကီၢ်ရၢၣ်ဖၣ်ပှၢ်ယာ်
- ၄. ပဒိၣ်စီၤမ့ၤသ့ - သ့ၣ်ပှၢ်ဖိလ်စံၣ်ဒီး, ခုၣ်အဲၣ်ယုၣ်ကီၢ်ရၢၣ်ဖၣ်သတုၢ်
- ၅. ပဒိၣ်စီၤခါမဲ - သ့ၣ်ပှၢ်ဖိလ်စံၣ်ဒီး, ခုၣ်အဲၣ်ယုၣ်, ကီၢ်ရၢၣ်ဖၣ်လွံၢ်ထူၣ်
- ၆. ပဒိၣ်စီၤအဲၣ်ကီၢ်သီ - သ့ၣ်ပှၢ်ဖိလ်စံၣ်ဒီး, ခုၣ်အဲၣ်ယုၣ်, ကီၢ်ရၢၣ်ဖၣ်ပှၢ်ယာ်
ကီၢ်တရံးကီၢ်ဆၢ
- ၇. ပဒိၣ်စီၤခွဲးလး - သ့ၣ်ပှၢ်ဖိလ်စံၣ်ဒီး, ခုၣ်အဲၣ်ယုၣ်ကီၢ်ရၢၣ်ဖၣ်ပှၢ်ယာ်
- ၈. ပဒိၣ်စီၤဆၢဒုထု - ဆၢၣ်ချၢမၤစၢၤဝဲၤကျိၤခိၣ်, ခုၣ်အဲၣ်ယုၣ်, ကီၢ်ဆၢဒုထု
ကီၢ်ရၢၣ်ဖၣ်အၢၣ်
- ၉. ပဒိၣ်မၤလဲၤဒူ - သ့ၣ်ပှၢ်ဖိလ်စံၣ်ဒီး, ခုၣ်အဲၣ်ယုၣ်ကီၢ်ဆၢဒုထုကြၢၢ်တု
ဒုပှၢ်ယာ်ကီၢ်ရၢၣ်

- ၁၀. စီအဲဒ်ဝါ - ကီရ်ရှင်တီအူချင်စး (CIDKP) ကမံးတံင်ခိင်, ကီရ်ရှင်တီအူ
- ၁၁. စီဖီလ်စွင်ထွါ - ခုင်စံင်ပျဲနဲင်တင်ခိင်ကျါ
- ၁၂. နီကီရ်ဆင် - ခုင်စံင်ပျဲနဲင်တင်
- ၁၃. စီဖျဲင်ဘီ - သုင်ပျဲဝဲကျဲခိင်, ခုင်အဲင်ယုင်, ကီဆင်နိင်တကီ, ကီရ်ရှင်
ဒူပျင်ယင်
- ၁၄. စီအဲဒ်ဂု - သုင်ပျဲဝဲကျဲခိင်, ခုင်အဲင်ယုင်, ကီဆင်ဝီရီ
ကီရ်ရှင်ဒူပျင်ယင်
- ၁၅. စီအိမံး - သုင်ပျဲဝဲကျဲနဲင်ရှင်, ခုင်အဲင်ယုင်, ကီရ်ရှင်ဒူသထုင်
- ၁၆. စီလင်ဖိ - သုင်ပျဲဝဲကျဲခိင်, ခုင်အဲင်ယုင်, ကီဆင်လင်ဖိခိင်, ကီရ်ရှင်
ချင်လွံင်ထုင်
- ၁၇. စီပယု - သုင်ပျဲဝဲကျဲခိင်, ခုင်အဲင်ယုင်, ကီဆင်မူ, ကီရ်ရှင်
ချင်လွံင်ထုင်
- ၁၈. စီလွဲဒိင် - သုင်ပျဲဝဲကျဲခိင် (၂) ခုင်အဲင်ယုင်, ကီဆင်တနုဆါ
ကီရ်ရှင်ဖင်အဲင်
- ၁၉. စီထီနာဟဲ - သုင်ပျဲပျဲကွဲးလံင်, ခုင်အဲင်ယုင်, ကီဆင်တင်ကြဲ
ကီရ်ရှင်ဖင်အဲင်
- ၂၀. စီအေဝံးလူ - သုင်ပျဲဝဲကျဲ, ခုင်အဲင်ယုင်, လီခင်သး
- ၂၁. စီဒီးလုမု - နဲင်ရှင်ခိင်ကျါသယဲ (၂) ခုင်အဲင်ယုင်လီခင်သး
- ၂၂. ပဒိင်စီအိင်မိင်အု - ကီရ်ရှင်ခိင်, ခုင်အဲင်ယုင်, ကီရ်ရှင်ဖင်အဲင်
- ၂၃. စီကီကပီမူ - သုင်ပျဲဝဲကျဲပျဲမေတင်ဖိ, ခုင်အဲင်ယုင်, ကီရ်ရှင်ဒူပျင်ယင်
- ၂၄. ပဒိင်မါခုင်ဝု - စံင်ပျဲသုင်ဖျဲဝဲကျဲခိင်, ခုင်အဲင်ယုင်, ကီရ်ရှင်ဖင်အဲင်
- ၂၅. နီဖိဂုချင် - ကီသုလုခိင်ယာနုဆင်ကမံးတံင်နဲင်ရှင်
- ၂၆. သုးခိင်မိင်ကွံင် - ပကီသနုခိင်, ခုင်အဲင်ယုင်, ကီဆင်တနုဆါ, ကီ
ရှင်ဖင်အဲင်

- ၁၀. စီအဲဒ်ဝါ - ကီရ်ရှင်တီအူချင်စး (CIDKP) ကမံးတံင်ခိင်, ကီရ်ရှင်တီအူ
- ၁၁. စီဖီလ်စွင်ထွါ - ခုင်စံင်ပျဲနဲင်တင်ခိင်ကျါ
- ၁၂. နီကီရ်ဆင် - ခုင်စံင်ပျဲနဲင်တင်
- ၁၃. စီဖျဲင်ဘီ - သုင်ပျဲဝဲကျဲခိင်, ခုင်အဲဒ်ယုင်, ကီဆင်နိင်တကီ, ကီရ်ရှင်
ဒူပျင်ယင်
- ၁၄. စီအဲဒ်ဂု - သုင်ပျဲဝဲကျဲခိင်, ခုင်အဲဒ်ယုင်, ကီဆင်ဝီရီ
ကီရ်ရှင်ဒူပျင်ယင်
- ၁၅. စီအိမံး - သုင်ပျဲဝဲကျဲနဲင်ရှင်, ခုင်အဲဒ်ယုင်, ကီရ်ရှင်ဒူသထုင်
- ၁၆. စီလင်ဖိ - သုင်ပျဲဝဲကျဲခိင်, ခုင်အဲဒ်ယုင်, ကီဆင်လင်ဖိခိင်, ကီရ်ရှင်
ချင်လွံင်ထုင်
- ၁၇. စီပယု - သုင်ပျဲဝဲကျဲခိင်, ခုင်အဲဒ်ယုင်, ကီဆင်မူ, ကီရ်ရှင်
ချင်လွံင်ထုင်
- ၁၈. စီလွဲဒိင် - သုင်ပျဲဝဲကျဲခိင် (၂) ခုင်အဲဒ်ယုင်, ကီဆင်တနုဆါ
ကီရ်ရှင်ဖင်အဲဒ်
- ၁၉. စီထီနာဟဲ - သုင်ပျဲပျဲကွဲးလံင်, ခုင်အဲဒ်ယုင်, ကီဆင်တင်ကြဲ
ကီရ်ရှင်ဖင်အဲဒ်
- ၂၀. စီအေဝံးလူ - သုင်ပျဲဝဲကျဲခိင်, ခုင်အဲဒ်ယုင်, လီခင်သး
- ၂၁. စီဒီးလုမု - နဲင်ရှင်ခိင်ကျါသယဲ (၂) ခုင်အဲဒ်ယုင်လီခင်သး
- ၂၂. ပဒိင်စီအိင်မိင်အု - ကီရ်ရှင်ခိင်, ခုင်အဲဒ်ယုင်, ကီရ်ရှင်ဖင်အဲဒ်
- ၂၃. စီကီကပီမူ - သုင်ပျဲဝဲကျဲပျဲမတင်ဖိ, ခုင်အဲဒ်ယုင်, ကီရ်ရှင်ဒူပျင်ယင်
- ၂၄. ပဒိင်မါခုင်ဝု - စံင်ပျဲသုင်ဖျဲဝဲကျဲခိင်, ခုင်အဲဒ်ယုင်, ကီရ်ရှင်ဖင်အဲဒ်
- ၂၅. နီဖိဂုချင် - ကီသုလုခိင်ယာနုဆင်ကမံးတံင်နဲင်ရှင်
- ၂၆. သုးခိင်မိင်ကွံင် - ပကီသနုခိင်, ခုင်အဲဒ်ယုင်, ကီဆင်တနုဆါ, ကီ
ရှင်ဖင်အဲဒ်